

F46

s 12

Besti Teaduste Akadeemias asutamise
seetööd mahojalid: Besti Teaduste
Asutuse seaduse seadus ja selle muutmine,
memorandum, seletuskirjad, ERÜKK-i
koostöökute projektid, Besti TA seadus
jm.

1920-1938.

43 l.

N: 223. Ahtara Kogu poolt 27. mail 1920. a.
rastu võetud

Eesti Teaduste Asutuse seadus.

Rügi Teataja, nr. 87/88, Kesknädalal, 16. juunil 1920. a.

I. Teaduste Asutuse otstarve.

§ 1. Teaduste Asutuse otstarve on teadust ja
teaduslooma piiridest Eestis edendada.

II. Teaduste Asutuse ülesanded.

§ 2. Teaduste Asutuse ülesanded on teaduslooma
ettevõetele ja uurimiste toetamine, alga-
tamine, korraldamine, juhtimine, koostamine
ja koostamine, eriti Eestise puutuvad aladel.

etc. § 4. T. A. juhatuse aadress on Tartu.

Üldreelt on seaduses XI osa ja 28 paragraphi.
Ahtara Kogu ahiesimees:

J. Westholm

Secretäri abi: H. Raudsepp.

19. X 1921. Tartu Ülikooli Valitsusele.

Asutava kogu poolt 27. mail 1920 aastal vastu võetud Eesti Teaduste Asutuse seaduse § 11. täitmiseks palub Haridusministeriun Ülikooli arvamist teada, millal oleks soovitatav Asutuse esialgse kokkuseade määramiseks koosolek kogu kutsuda ja missugused Eesti organisatsioonid on Ülikooli hindamise järgi sellens küllalt teaduslikud et Haridusministeriun nende esitajaid võiks asutamise koosolekule kutsuda. Haridusmin. abi / Allkiri /

31. XII 1921. Haridusministeriunile.

Vastuseks Harid. min. kirje peale 19. okt. s. a. N 32296 teatub Tartu Ülikooli Valitsus järgmist:

Ülikooli valitsusel arvatakse teaduse Asutuse kogu seadmine edasi lüüa; sest tema teostamine oleks käesoleval ajal suurte raskustega ühendatud. Kõige peält tuleb selle peäle tõehelepanekut jätta, et vabasid teaduslikke jõudusid, keda Teaduste Asutuse kaudu tahitakse organiseerida, Eestis praegu veel olemas ei ole. Need teaduslikud jõud aga kes ülikooli juures on koondatud, on osalt isika veel edasikestva õpetuse- ja õpeasutuste korralduse pärast, osalt tarviliku teaduslike enesetäienduse tõttu, osalt kohaste abijõudude puudusel, kella alles alga mõõda valmistatakse tärga suuremal määral koormatud. Jääb neil teaduslikud uurimisteks aega üle, siis pakuvad ülikooli institutidid ja laboratoriumid neile sellens tarviliku võimalusi* ja kui neil milligistgi puudus on õne kavakasi teostada, siis vabast krediidist.

Edasi ei tohi silmist lasta, et Teaduste Akademi juhatus ja korraldamine viistiti nende vähest Eesti sotsiaal-ülikooli teadlaste päle langes, mille ülikoolis praegusel ajal õige paljunõudvaid koostusi kanda on. Nad oleksid viisugusel korral summitud seelagi kasinat aega, mis neil valituse ja õpetajavusest puht teadusliku töö jaoks üle jääb, esialgu väga vähe produktiivselt kulutatakse.

Ülikoolivalitsus ei kahtle, et Eesti teadusliku ülesanded on, mis lähemal ajal arendust nõuavad kuid arwab, et need ülesanded mitmesuguste eriseltide kaudu, nagu Loodusuurijate Selts, Emale selts, Kirjanduse selts, Õpetatud Eesti Selts j. t. osalt aega ka ülikooli kaudu lahendatavad on. Haridusministeerium võiks teaduste edendamiseks teatava krediidi määrtada, mille jaotuse ja tarvitamise kohta ülikool ettepanemuid võib teha. Viistiti võiks mitmedgi ülesanded ka ülikooli õpejõudude abil ja juhatusel lahendust leida.

See oleks ülikooli valituse arvates praegusel ajal, kus tarvis on jõudusid kokku hoida, kõige kohasem tee teadust edendada. XX

Rector (Koppel).

Teaduse ja Kunsti Osakonna 1922. a. tegevuse aruanne
A. Teaduse Ala.

1. Teaduste asutus.

Teaduste asutus, mille otsuseks asutava kogu poolt 27 mail 1920 aastal vastu võetud teaduse põhjal teadust ja teaduslikka päideid Eesti koolis ja muu ühiskondlik teaduslikku arenduste ja uurimiste toimetamine, algatamine, korraldamine, juhtimine, koordineerimine ja toetamine eriti Eesti ja puutuvail aladel, ei ole suudetud seni veel ellu kutsuda. 1922 a. võeti Teaduse ja Kunsti Osakonna juhataja algatusel selle seaduse § 11 täitmiseks Teaduste asutuse kokkuseadmise komisjonis pöevakorrale, kuid kõik asjaolusid järelkaaludes otsustati nimetatud asutuse kokkuseadmise edasi lükata, sest tema teostamine oleks käesoleval ajal suurte raskustega ühendatud. Peapõhjuseks oli see, et vabariik [vaata lehek. 1. ^{Kummi} ja lehek. 2. + 7].

Kummi x +

MEMORANDUM

Eesti Teaduste Asutise (R.T.Nr. 67/88-1920 a.) käimapaneku kohta.

1. Eesti Asutav Kogu võttis 27.mail 1920 a. vastu seaduse, millega luuakse Teaduste Asutis teaduse ja teaduslike püüete edendamiseks Eesti. Vastava seaduse § 2 määrab Asutise ülesandeid järgmiselt:

"Teaduste Asutise ülesanded on teaduslike ettevõtete ja uurimiste toimetamine, algatamine, korraldamine, juhtimine, koondamine ja toetamine, eriti Eesti suhtes puutuvail aladel".

Kahjuks on sarnase Asutise ellukutsumine jäänud vaid paberile, vaatamata vastava seaduse jõusse astumisele juba 26. juunil 1920 a.

2. Teaduste Asutise ellukutsumine viivitus on tekkinud nähtavasti samadest motiividest, mida nimetatud seaduse vastased ette töid Asutavas Kogus. Keskkoha loomise soov Eesti vähestele teadusmeestele leidis oma esimest väljendust 1918 a. tekkinud Eesti Akadeemilise ühingu näol, mis kaasa aitas Eesti Ülikooli korraldamisel. 1919 a. pidas haridusminister ~~Edvard~~ H. Laksberg vajaliseks luua Eesti kõrgemat teaduste asutist ning haridusminister J. Kartau esitaski 1919 a. Asutavale Kogule vastava põhikirja kinnitamiseks. Hariduskomisjon vaatas selle põhikirja läbi ning otsustas ellukutsutavale asutisele anda nimik "Eesti Teaduste Akadeemia".

See seaduseelnõu jõudis Asutava Kogu istungil 21. oktoobril 1919 a. arutusele. Seaduse elnõu vastu võttis sõna A. K. liige J. Tõnisson, kes ütles muu seas: "Teaduste akadeemia asutamise vastu ei tihka ju keegi kõnelda. Mina ei tahaks ka selle vastu kõnelda, aga et meil nii palju muud teha on, siis oleksin selle vastu, et meie praegu seda tegema hakkame..... Selles mõttes ei ole meil praegusel silmapilgul niisuguse suure asutise loomine sugugi tarvilik ja sellepärast panen mina ette selle asutise korraldamist mitte just kõrvale jätta, aga seisma panna ja ära võtta teda tänasest päevakorrast". Vaatamata hariduskomisjoni (V. Ernits'i) aruandja kaitsele, et akadeemia teaduslike jõude ülikooli juurest eemale ei tõmba, mille korraldamist peeti esmajärguliselt vajaliseks, ja et "akadeemia" nime võiks ka ära jätta, asemele pannes mõnda teist oludekohasemat, otsustas Asutav Kogu elnõu päevakorrast välja jätta. (A.K. prot. 1920 Nr. 75/48).

18. mail 1920. tuli küsimus uuesti Asutavas Kogus arutusele, nüüd

juba hariduskomisjoni uue ettepaneku "Eesti Teaduste Asutise seadluse "näol", sest sarnase asutise järele on tungiv tarvidus", nagu toonitab komisjoni aruandja V. Ernits, kes jätkab: "Mis nimesse puutub, siis vastab see nimetus ladinakeelsele sõnale "instituut". Instituut ei ole nime poolest sugugi vähem kui akadeemia. Meil on Prantsuse instituut de France - see on ülem asutis, selle alla kuuluvad "Academie Francaise", "Academie des beaux Arts", "Academie des Sciences", "Academie des sciences morales et politiques" ja "Academie des inscriptions et belles lettres"..... meil sarnane asutis teaduste suhtes tingimata tarvilik on.: meil on vaja mingisugune keskpunkt, kus kõik teaduslik uurimine koondatud oleks, kus kõiki teaduslikke ettevõtteid ja kavatsusi ühendada võiks... Meil on praegu kull ulikool, kuid see on ikkagi kõrgem õppeasutis ja ta ei või mitte kõikide teaduslike asutiste keskpaigaks olla... Lõpuks meil on olemas.. teadusmehi.. väljastpool ulikooli... oleks tarvis, et need võiks igal ajal kokku puutuda. Seda võiks teaduste asutis teha". Seda korda on seaduse vastu A.K.L. A. Veidermann, kes leiab, et "teaduste asutise loomine praegusel ajal liig varane on... Meil on praegu ulikool korraldusel ja teiselt poolt on haridusministeeriumil praegu üldse palju tööd mitmesuguste koolisüsteemidega, nii et luua asutisi, mida hädapärast mitte tarvis ei ole ja seda tööd tema peale panna oleks praegu üleliigne".

Seaduse eelnõu võetakse siiski enamusega vastu nii esimesel kui ka teisel (19.V.1920) ja kolmandal (27.V.1920) lugemisel ja redaktsiooni komisjoni ettekandel (3.VI.1920). Teisel lugemisel vaieldusi üldse ei olnud, kolmanda lugemise juures esitab aruandja V. Ernits sooviavalduse, kava, kuidas konstrueerida haridusministeeriumil asutise kokkuseadvat kogu, kus muu seas ette nähtud 36 asemikku, millistest ulikool saadab 15, Akadeemiline Ühing 5, Kirjanduse selts ja Tartu Muuseum igaüks 2 ning 12 mitmesugust seltsi igaüks ühe. Asutav Kogu jättis aga sooviavalduse vastu võtmata, kuna küsimuse korraldab § 11. Samuti ei leidnud vastuvõttu aruandja ettepanek tunnistada seadusele edasilükkamatuse iseloomu. (V.As.K. protokollid 1920 nr. 131/12, 132/13 ja 133/14).

3. kuigi Teaduste Asutise seadus võrdlemisi kergelt vastu võeti, ei kutsunud asutist siiski ellu. Ulikooli loomine nõudis nähtavasti rohkem ~~energiat~~ energiat, kui varem arvati, teisi ülesandeid ei saanud edasi lükkata.

-3-

selle juures rakendas arenev ulikool end suurel määral ka uurimisülesandele, nii kadus otsene huvi ja vajadus Eesti teaduste asutise või akadeemia teostamiseks. Mitmesugused eraseltsid ulikooli ümber ("akadeemilised") täiendasid ulikooli uurimistööd. Eesti Teaduste Asutise mõte nais juba unustusse vajuvat ning teda asjaomastes ringkondades loeti isegi vastuoleks, asjata luksuseks, mõneks uueks bürokraatlikuks asutuseks. Loodeti, et oma teaduse arendamises saame ilusti läbi vaid oma ulikooliga, kelle ümber tegelikult koonduski kogu Eesti teadusilm vaheste eranditega, kelle jaoks ükski tarvis ei olnud ellu kutsuda teaduste asutist ehk akadeemiat või instituuti. Osalt mõjus siin kaasa ka finantsiline kaalutus, et uus asutis nõuaks vaid suuremaid kulusid, kui meie oma teaduste peale välja anda võime.

4. Rahvusvahelise liiklemise tihenemisega Eesti ja välismaade teadusmeeste vahel, eriti Rahvaste Liidu vahelise koostöö korraldamisel on aga ilmsiks tulnud, et meie teadusliku uurimise töid ja suhteid rahvusvahelises ulatuses korraldada oma ulikooli lipu alla on mõnikord päris võimata, arvesse võttes, et ulikoolil vahestes maades sarnane mõõduandev seisukoht, kui meie ulikoolil, kes on ainuke teaduste asutis maa kohta. Ülesanded, mis tegelikult senini täitnud (ja ka edaspidi suurel määral täitma saab) meie ulikool, täidavad mujal rahvuslised teaduste akadeemiad või asutised. Rahvusvahelisi suhteid peaks korraldama teaduse alal mitte mõni üksik ulikool või üksik teaduslik selts, vaid kõik need ühisel teaduste akadeemia korraldaval osavõttel. Konkreetse näitena mainitagu, et Eesti osavõtt rahvusvahelisest uurimise nõukogust (The international research council), mis meie teaduse (ja riigi) seisukohalt mitmeti oluline, mida aga oleks võinud väga hästi korraldada rahvuslik teaduste asutis. Siit järgneb esimene argument Eesti Teaduste Asutise kaivapanemiseks juba ligemas tulevikus. Praegusel korral on võimalik ainult Vabariigi Valitsuse kaudu.

Teiseks argumendiks 27. mai 1920 a. seaduse elluviimiseks on kaalutus, et nüüd on Eesti ulikooli loomise tööd lõpule jõudnud, tekkinud arvukas Eesti õpetlaste pere ka väljaspool ulikooli, kelle koostöös meie teaduslisele uurimisele oleks ^{võimalik} viisid kasulik, mis aga sarnase asutise puudumise tõttu tegelikult võimatu. Peale selle on meie uurimused muutnud sedavõrd laial-

4

7

dasteks, uurijate arv suureks, et ilma keskkorralduseta on karta uurimiste tarbetut kordamist.

Kolmandaks on ära langenud see kartus, et Eesti Teaduste Asutisest välja kasvab vaid uus bürokraatiline asutis, mis nõuaks riigikassast suuri- maid summe. Ka Eesti teaduslik ila on näidanud, et tema väga vähese summa- dega küllalt suuri ülesandeid suudab täita, mida kahtlemata saaks ka tege- ma Eesti Teaduste Asutis. Pealegi on meil tegutsemas eriline kultuurkapital, mille olgugi piiratud summadest ka Teaduste Asutise tegevuse ellukutsumi- seks peaks leiduma võimalus.

5. Elluviimine.

a) Tegelikud Ülesanded. E.T.A. tegelikud ülesanded piirduvad esi- algu nendega, mis loendatud E.T.A. seaduse § 3 p.a,g ja // j. ja § 8, millistest peamine tähtsus on viimasel.

b) Kulud. E.T.A. asub Ülikooli ruumides ja tema asjaajamine toimub Ülikooli kantselei kaudu. Selleparast tulevad kuludena arvesse vaid asjaajaja töötasu ja kantselei materjal. Esialgu tehakse asjaajamine kohustuseks lisatööna mõnele Ülikooli ametnikule. Kokkuvõttes ei tõuse esialgselt E.T.A. kulud üle kr.100.-kuus ehk 1200 kr.aastas. See summa tuleb kultuurkapitali valitsuse käutuses olevast osast.

c) Koosseis. Normaalne koosseis ei tõuse üle 40 liikme, milline arv muialgi loetakse niisamaks. Esialgne koosseis on vaid 20-30 in., mis juu- res E.T.A.-le jääb võimalus oma koosseisu täiendada. Esimene ~~seis~~ liikmete valimiskogu E.T.A. Sead. § 11-le vastavalt koosneb järgmisist esindajaist (võrdl. ka As.k. protokollid Nr.133/14-1920):

Ülikool.....	15
E.Opetatud Selts.....	2
Loodusuurijate Selts.....	2
Arstide Selts (Tartu ja Tallinna).....	2
Oigusteadl.Seltsid (Tartu ja Tallinna).....	2
E.Kirjanduse Selts.....	1
Estl.Liter.Ges. Tallinn.....	1
E.Rahva Muuseum (etnogr.).....	1
E.Inseneride Ühing.....	1
E.Parmatsõitide Ühing.....	1
Has omin.....	2

d) Tegostamine kord. Has omin määrab kindlaks valijate organisatsioo- nide nimestiku ja asemikkude arvu ja kutsub viimase E.T.A.koosseisu kujunda- miseks valimiskoosolekule Tartu, kui E.T.A.asukohta.

8

ERVKK-i koosolekute protokollidest väljavõtted,
mis käsitlevad E. Teaduste Akadeemia ellukutsumise
küsimust. (Saadetud E. Teaduste Akadeemia Presidendile
prof. K. Sahlrossmannile 18.8.1938a) F.
P r o t o k o l l n r. 5

Komisjoni koosoleku protokoll 14. aprillist 1931 a.

Ühenduses eelmise punktiga otsustatakse paluda komisjoni liiget, prof. A. Piip'ut väljatöötada memorandum "Eesti Teaduste Asutise" seaduse elluviimiseks ning see esitada Ülikooli Valitsuse kaudu Vabariigi Valitsusele.

P r o t o k o l l n r. 8

Komisjoni koosoleku protokoll 5. oktoobr., 1933. a.

Komisjon otsustas pöörduda Ülikooli Valitsuse poole palvega asutada eriline komitee, kes täidaks puuduva Eesti Teadusakadeemia aset. Liigete arv on ettenähtud 15 - 20.

~~Leinbock-Reihl. Museumide büroo palub E. Rahva Muuseumi teatada, mis keeles on esemete etikettidel peale eesti keele märkmed koostatud. Eesti tarvilikuks selles küsimuses pöörduda HSM-i poole. Järgmine koosolek tuleks lähemal ajal kokku kutsuda.~~

Protokoll 22. XII. 1934.
... valiti alakomisjoni Teaduste Akadeemia küsimuses, kuhu kuuluvad hrad rekt. J. Köpp, professorid: P. Kogerman, A. Piip, K. Sahlrossmann, J. Suist, J. Semper.
P r o t o k o l l n r. 10. *vahel nr. 1.*

~~ERVKK-i koosolek~~ ERVKK-i koosolek 5. II. 1935.

Lõpp...
Lõpuks otsustab ERVKK ühel häälel põhimõttelikult, et Teaduste Akadeemia asutamine peetakse a) vajalikuks, ja b) võimalikuks.

Kuna osa päevakorra punkte jäi läbiarutamata, otsustatakse järgmine koosolek pidada 18. II. s. a. *vahel nr. 2*

P r o t o k o l l n r. 13.

ERVKK-i koosolek 12. II. 1936. a.

Läbirääkimiste all kerkib üles ETak (= Eesti Teaduste Akadeemia) küsimus, mil puhul sõnavõttud (A. Piip, W. Päts, P. Kogermann, J. Köpp, J. Semper) tunnustavad, et on siiski vajalik kõike teaduslikku tööd koordineeriv keskus Eestis, olgu selle nimeks siis "Akadeemia" või mõni muu nimetus, näiteks "asutis". Ka hra Riigivanem ja Vabariigi Valitsuse liikmed pooldavat seda, kui aga selle all ei kannataks teised, juba olemasolevad, teaduslikud asutised. Peaks siiski algatus jääma ERVKK-ile ja ülikoolile, kes üheskoos teiste teaduslike instituutide esindajatega asuks ETak asutamise kava üksikasjalikumale arutlemisele.

Sellekohaselt otsustatakse pidada esialgne nõupidamine kahe suurema ja vanema teadusliku seltsi - ÕES-i ja LUS-i esindajatega, millest osavõtaks HSM-i esindaja ERVKK-is dir. W. Päts, vähemalt 2 esindajat Seltside poolt ja ERVKK-i juhatus.

Nõupidamine teadusliku koostöö organiseerimise asjus 13.V.1936.a.

Härra rektor avades nõupidamise, põhjendab erilise teadusliku asutise ellukutsumise vajadust, kelle ülesandeks oleks muuseas eesti teadusilma ja teaduslike saavutiste esindamine välismaa vastavate asutiste ees. Ülikool üksi ei suuda seda teha ja see pole ka ülikooli ülesandeks. Teadusliku koostöö organiseerimine on olnud arutlusel mitmel korral ERVKK-i koosolekuil ja on koguni vastav põhikiri väljatöötatud. Neil asjaoludel ongi põhjustatud tänane koosolek. Teoreetiliselt teadusliku tegevuse koordineerimist ei saa keegi eitada, nüüd huvitaks aga selle küsimuse ellurakendamine ja asutisele kuju loomine.

Sõnavõttudes kõik osavõtjad pooldavat teadusliku töö kooskõlastamist, tähendatakse (prof. Moora), et juba mitmendat aastat olevat maksev omavaheline humanitaarteaduslike seltside leping selleks, et ära hoida paralleelettevõtteid, et teadusliku keskasutise osatähtsus kultuurkapitali summade jaotamisel oleks mõõduandev ja sel põhjal saaks ka suuremaid summasid kasutamiseks teaduslikul otstarbel, kuna avaneksid võimalused suurimate teaduslike ülesannete juurde asumiseks.

Elavaid vaieldusi tekitab selle loodava keskasutise väline kuju, kas anda personaalne koosseis seoses isikutega, nagu Lääne-Euroopa teaduslike akadeemiad, või moodustada see Teaduslike Seltsi Liidu kujul n.ö. teaduslik koda. Arvati, et esialgseks vormiks peaks olema Seltside Liit ja siit kujuneks ajajooksul, järkjärgult, astmeliselt - personaalne olukord.

Liidu puhul ei oleksgi vajadust ellu kutsuda uusi asutisi, vaid liitmine, koondumine võiks sündida kahe suurema seltsi - ÖES-i kui humanitaarteaduste ja LUS-i kui loodusteaduste esindajate ümber. Siin peaks oma osa siiski antama veel õiguse- ja majandusteadustele, mida ei haara ei ÖES ei ka LUS.

Prof. Piip lubab esitada tulevaks nädalaks teadusliku koja ehk uurimisinstituudi esialgse kava, millega tutvuneks väiksem komisjon, koosseisus :ERVKK-i esimees ja abiesimees, ÖES-i ja LUS-i esimehed. Selle järele tuleks see alles laiemal komisjoni praeguses koosseisus.

P r o t o k o l l nr. 14.

ERVKK-i koosolek 13.V.1936

Selle järele informeerib hra rektor samal päeval peetud nõupidamisest teadusliku koostöö organiseerimise asjus, tähendades, et see võiks lähtuda kahest suuremast ülikooli juures asuvast - ÖES ja LUS - seltsist. Küsimusega seoses on lähemal ajal kitsam nõupidamine.

nr. 1

10

P r o t o k o l l nr. 10.

ERVKK-i koosolek 5.II.1935.

Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumise küsimus tekitas elavaid mõtteavaldusi, nii vastu kui ka poolt sellele Eesti Teaduste Akadeemia seaduse eelnõu kavale, mis esitati eelmisel koosolekul selleks valitud komisjoni poolt. Komisjoni kavale lisaks on hra dir. G. Ney, kui ERVKK-i liige, omalt poolt saatnud projekti, mis mõnes üksikus punktis komisjoni kavast vähe lahkuminev. Prof. J. Mark ja A. Saareste ei eitunud küll Eesti Teaduste Akadeemia vajadust, sellele vaatamata ei leidvat nad võimalikuks toetada käesolevat projekti, mis loovat ainult akadeemia varju, kus rahaliste ressurside puudumisel ei soodustatavat kodumaiste ainete uurimuse. Selle tõttu okupeeritavat eesti ainetik välismaa õpetlaste poolt. Vajalikke rahalisi summasid peaks saadama kultuurkapitalist ja toetajate kogult, millist kogu projektis aga ei olevat ette nähtud. Kõige tähtsam selles küsimuses on materjaalne alus.

Rektor J. Köpp, prof. A. Piip, K. Schlossmann rõhutavad omalt poolt Akadeemia vajadust ja ellukutsumise võimalust. Esmajoones oleks Akadeemia sidepidajaks välismaa teaduslike seltside-akadeemiatega, kuna ülikool ja ülikooli juures asuvad teaduslikud seltsid seda ülesamet täita ei suuda. Kuid ka rahvusvahelises koostöös kõigil teadusaladel armab end tunda akadeemia, kui laiaulatuslikuma, kindlama asutise puudumine.

Ka sisemaal on tarvilik teaduslik keskus peale ülikooli. Ülikoolist saadakse aru ikka kui õppeasutisest. Kultuurkapitali valitsus olevat tunnud puudust sellise keskuse järele, nagu akadeemia, ja selle tõttu olevat seal teaduslikuks otstarveteks määratud summade jaotamine enam-vähem juhusliku iseloomuga.

Mis puutub materjaalsesse alusesse, siis tulevat tööle asuda. Seda tuleb nii-kui-nii teha ja summasid antakse, kui on tegevusel tagajärgi. Ei ole tähtis, missugune asutis seda saab. Avaldati arvamust, et akadeemia võiks toetust saada ka annetustest, nagu on seda teiste ettevõtete puhul Nälgi, Bergmanni jne. kapitalid.

nr. 2

P r o t o k o l l nr. 11.

ERVKK-i koosolek 19.II.1935.

Kantakse ette prof. J. Margi kiri, kus väljendatakse arvamist, et ERVKK olevat liiga kitsas asutis saarase tähtsa küsimuse arutamiseks, nagu Teaduste Akadeemia ja et selline küsimus peaks otsustatama Ülikooli Nõukogus.

11

Ka tutvustab juhataja koosolejaid "Uues Sõnas" 19.II. avaldatud kirjutisega, kus hurjutavalt suhtutakse Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumisse.

Peale selle kui juhataja kannab ette ka veel komisjoni poolt koostatud seletuskirja Eesti Teaduste Akadeemia seaduse eelnõu selgitamiseks, asutakse läbirääkimisele.

G.Ney arvab, et ülikooli üksikud instituudid, nagu arheoloogia ja etnograafia kabinetid, teotsevad juba praegu teaduse alal. Seletab, et Asutava Kogu poolt vastuvõetud ETAsutise kava ei rahulda enam nüüdisaja seadusandlust, mis tugevasti edenenud, ja toonitab, et tema poolt esitatud eelnõu ei pretendeeri täiusele sisulisest küljest vaadatuna. Järgnevalt sõnavõtjad, G.Suits, J.Kõpp, L.Puusepp, P.Kogermann, A.Piip, A.Saareste, F.Leinbock toonitavad, et eitav suhtumine ETA ellukutsumisse mõnelt poolt on tingitud akadeemiliste teadusliikude Seltside kartusest, et sellega vähenevad nende eelarved. Kuid need Seltsid, ka ÕES kuigi vanim ja tähtsaim, ei saa pretendeerida nende ülesannete täideviimisele, mida suudaks ETA. Tähtis on teadusliku töö koordineerimine, mida ei suuda teostada ei akadeemilised seltsid kui mitteametlikud ei ka Ülikooli Nõukogu ja kui näiteks Loodusuurijate Selts seadis oma ülesandeks olla keskuseks bioloogia alal, ei õnnestunud see ettevõtte.

Teadus pole meil seni kaitsset leidnud rahuldavalt ja kui üksikuil kunstiharudel on oma sihtkapitalid, puudub see teaduse alalt. Selle tõttu oleks ETA nõuandvaks orgaaniks kultuurkapitalile summade jaotamisel üksikute seltside vahel.

ERVKK-i ei saaks ka alalhinnata, sest oma koosseisult baseerub see palju laiemal alusel, kui Ülikooli Nõukogu. ERVKK on valitud Ülikooli Nõukogu poolt ja selle liikmeteks on peale õppejõudude ka meie tähtsamate organisatsioonide esindajad.

Sellejuures ei piirdu ETA eelnõu läbivaatamine ainult ERVKK-iga, vaid eelnõu esitatakse Ülikooli Nõukogule ja sellega oleksid rahuldat ka need ERVKK-i liikmed, kes kahtlevad seni ERVKK-i kompetentsuses.

Otsustatakse eelmisel koosolekul vastuvõetud otsuse juurde jääda, et ETA ellukutsumine on vajalik ja võimalik. Memorandum arvatigi täiendada koordineerimise küsimusega, kuna ETA eelnõu esitatakse Ülikooli Nõukogule. Härra rektor asub juhutama. Võetakse vaatlemisele ETA seaduse projekt hra Ney poolt esitatud variandis üksikute punktide kaupa.

Otsustatakse muuta eelnõu järgmiselt :

§ 2 p.1 "ise" välja.

§ 2. p.2 - koordineerib teadusliikude asutiste koostööd ja annab selleks üldiseid juhiseid.

- § 2 p.4 "teiste" välja.
- § 4. "Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile" pro "Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi Teaduse ja Kunsti Osakonnale."
- § 6 "omandada ja võõrandada pante,vallas- ja kinnisvara" pro "omandada ja võõrandada vallas- ja kinnisvara."
- § 8- lisaks : " ja "Academia Scientiarum Estoniae".
- § 9 p.1. "ja kultuurkapitali" välja.
- § 10.- "ja kultuurkapitali" välja.
- § 11. "samuti annetustest, toetustest ,pärandustest" pro "samuti annetustest, pärandustest."
- § 14. ~~IXIXIXIXIX~~ "Eesti õpetlased, kes" pro " kodumaa tuntuimad õpetlased, kes."
- § 14, II lõige. "olla Eesti õpetlased" pro "olla kodumaa õpetlased."
- § 16 "sama kord maksab ka kaastöö-, kirjavahetuse- ja auliikmete" pro "sama kord maksab kaastöö-, kirjavahetuse- ja auliikmete."
- § 17. "Nende liikme-kohustustest ja õigustest vabastamine peale § 19 ettenähtud juhtude võib toimuda" pro "Nende liikme-kohustustest ja õigustest vabastamine võib toimuda."
- § 18. "vabastatakse juhatuse poolt nende omal palvel" pro "vabastatakse nende omal palvel."
- § 19 "liikmete nimekirjast juhatuse otsuse põhjal" pro "liikmete nimekirjast üldkoosoleku otsuse põhjal."
- § 22, p.3. " ja liikmete kohustest ja õigustest vabastamine (§ 17)" pro " ja liikmete nimekirjast kustutamine (§ 19)."
- § 24. "president või tema asetäitja". pro "esimees". "kui koos on vähemalt pool hääleõiguslike liikmete arvust" pro "kui koos on vähemalt pool Tartus viibivaist tegev- ja auliikmetest."
- § 25. "Otsused liikmete õigustest ja kohustest vabastamise, kinnisvara ostu, pantimise või müügi kohta" pro "Otsused liikmete nimekirjast kustutamise ja kinnisvara ostu või müügi kohta."
- § 26. "võtavad hääleõigusega osa nimetatud osakondadesse kuuluvad tegevliikmed, sõnaõigusega aga kõik akadeemia liikmed." pro "võtavad osa nimetatud osakondadesse kuuluvad tegevliikmed."
- § 27. I lause. "Osakonnakogude ülesandeks on koordineerida vastaval erialal tegutsevate asutiste ja organisatsioonide uurimis- ja kirjastustegevust ja anda selleks üldiseid juhiseid."
- II lause. "Eriti kuulub osakonnakogude võimupiirkonda liikmete kandidaatide esitamine üldkoosolekule, eritoimkondade valimine, juhtnõuandmine nende tegevuseks ja oma kodukorra koostamine.

- § 28 - juurde lisada "kaheks aastaks".
- § 29. "juhatab esimees või tema asetäitja" pro "esimees".
 "Tartus asuvaist tegevliikmeist, peale liikmete kandidaatide esin-
 damise üldkogule, milleks nõutakse 2/3 häälte enamust (§616)
 pro "Tartus asuvaist tegevliikmeist."
- § 30. "presidendist, tema abist, peasekretärist ja mõlema osakonna esimehest"
 pro "esimehest, tema abist, peasekretärist ja kahest liikmest."
- § 31. "üldkoosolek valib presidendi ja tema abi kaheks aastaks, peasekre-
 täre viieks aastaks. President kuulub kinnitamisele riigivanemalt."
- § 32 juurde lisada "ja üldse juhtida akadeemiat".
- § 33 "president pro "esimees"
- § 34. "President on Eesti Teaduste Akadeemia seaduslik esindaja asjaaja-
 misel kohtutes ja ametasutistes, ja valvab akadeemia tegevuse seadus-
 likkuse, samuti akadeemia varanduse ja korrasoleku järgi.
- § 35 "Tema koostab tegevuskavu" pro Tema koostab lõpulist kujul tegevuse-
 kavu."
- § 36 - uus. "Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumine, eriti selle esimese
 koosseisu valimine toimub Vabariigi Valitsuse poolt antava
 määruse alusel."
- § 37 - endine § 36.

Ülalnimetatud parandustega ETA seaduse eelnõu antakse redigeerimiseks
 hra A. Piibule ja Ülikooli Nõukogule esitamiseks.

P r o t o k o l l nr. 15

ERVKK-i koosolek 9. juunil 1936. a.

Teadusliku koostöö organiseerimise asjus prof. A. Piip peatub Eesti Teaduse Akadeemia elluviimise võimaluste juures. Selle moodustaksid suurimate teadusliikude Seltside-nagu ÕES ja LUS- esindajad üheskoos sotsiaalteaduse aladega, kuid osa liikmeid oleks valitud juba personaalsel alusel. Oleks vajalik sügisel lähemalt määrata konkreetsed ülesanded : töö kava, liikmete arv ning eelarve summad. Eriti on tähtsad rahalised ressursid ja härra Riigivanem olevatki nõustunud lubada sügisel vajaduse korral 20.000 krooni aasta eelarveks kultuurkapitalist, lisaks veel 10.000 krooni loterii summadest. Teeb ettepaneku pöörduda härra Riigivanema poole nimetatud summa saamiseks kevadsemestriks.

Edaspidistes sõnavõtudes (Schlossmann, Puusepp, Kogermann, Suits, Piip) arutletakse küsimust, kas luua akadeemia seltside esindajaist, moodustades konföderatsiooni, mille juures Seltsid - suuremad - sulaks Akadeemiasse osakondadena, või isiklikul alusel. Kuid uus küsimus, kes valib isikuid, kas Ülikool või lisaks sellele ka ÕES ning LUS. Viimasega saaks ehk rahuldada neid isikuid, kes praegu akadeemia loomise vastu.

Otsustatakse akadeemia põhikirja esindada hra Riigivanemale summade hankimiseks mõningate muudatustega. Põhikirja väljatöötamiseks valitakse komisjon koosseisus hra Rektor J. Köpp, A. Piip, P. Kogermann. Võetakse põhimõtteks, et ERVKK, tarbekorral konsulteerides vastavaid teaduslikke Seltse, esitab Akadeemia liikmete kandidaadid Haridusministeeriumile, kes saadab need hra Riigivanemale kinnitamiseks. Esimene, Akadeemia koosseis ei tohiks ületada 20 isikut, siia juurde kuuluks semipermanentsed liikmed delegeeritud seltside esindajaist, arvult 5 liiget. Kui ei oleks vastuvõetav Akadeemia nimetus, siis võiks esineda ka mõni muu nimi. Hra Riigivanema juurde põhikirjaga volitatakse ministriabi hra Vold. Päts ja prof. A. Piip.

P r o t o k o l l nr. 16.

ERVKK-i koosolek 7. X. 1936 a.

Hra A. Piip informeerib tema poolt suve jooksul ettevõetud sammudest Teaduste Akadeemia ja kongressi asjus. Esimeses küsimuses on esitatud memorandum hra Riigivanemale, kuid sel pole nähtavasti käiku olnud, sest täpsemad

15
andmed puuduvad. Teaduste Akadeemia jaoks ettenähtud summa 20.000 krooni
olevat ka nähtavasti ära kasutatud muuks otstarbeks. Muuseas olevat Õpetatud
Eesti Seltsi esindajad käinud hra Piibu juures läbirääkimiseks, et moodustataks
Teaduste Akadeemia diffusiooni teel ÕES- ja Loodusuurijate Seltsiga.

Härra Riigivanemale.

Eesti Rahvusliku Vaimse koostöötamise komisjonil on au paluda Teid, Härra Riigivanem, lahkesti tunnistada vajaseks ja võimalikuks Eesti Teaduse Akadeemia asutamist, milleks juba Asutatav Kogu astus esimesi samme Eesti Teadusliku Asutuse seaduse (RT nr. 87/88 - 1920) vastuvõtmisega, ning muuta vastavalt oma dekreediga vastav seadus Eesti Teaduste Akadeemia loomiseks.

Siin juures esitame Teile vastava seaduse kava ühes seletuskirjaga.

S e l e t u s k i r i .

1. V a j a d u s j a v ö i m a l i k k u s . A) Juba Eesti Teaduste Asutuse seaduse vastuvõtmisel küsiti, kas selle Asutuse ellukutsumine ei ole vaid ülesarvne toredus ulikooli kõrval. Tõesti on senini ilma Teadusliku Asutuse ta läbi saadud, ja sellepärast on vajane kõige pealt selgitada, kas on jõudnud aeg, kus tema elluviimine a) on saanud käskivalt vajaseks, ja b) osutub väärikalt võimalikuks. Pikem kaalutlus näitab, et vastus mõlemale küsimusele on jaatav.

ühil
alul

Teaduste käsitamise arenemine Eestis on lõpetamas oma spontaanset esimest ajajärku, ja nõuab kindlat plaanitsevat keskust. Esiteks hoiaks see ära jõudude asjata killustamise paljude organisatsioonide vahel, sama töö tegemise mitmes organisatsioonis, mille tõttu suuremad tööd ja uurimused ei leiagi teostamist. Nii ootavad järke Eesti rahvaluule monumentaalne publikatsioon, Eesti maalinnade kaevamistöed, täielik keeleatlas, Setumaa, ja Ruhnu etnograafiline ja sotsiaalne põhjalik uurimine jne. Teiseks nõuab teadusliku uurimise keskasutuse loomist rahvusvaheline olukord, sest tänini puudub keskkohat läbikäimises vastavate välismaa asutustega, miks näiteks Vabariigi Valitsuselt tuleb esineda sarnase asetäitjana, nagu näit, Rahvusvaheline Teaduslikkude Unioonide Nõukogust osavõtul.

a)

b)

Küsimusele, kas neid ülesandeid ei saaks täita Tartu Ulikool, tuleb vastata kindlalt eitavalt. Kuigi ulikool tegutseb ka teadusliku asutisena, on tema juures tähtsal kohal siiski õppeülesanded. Viimane vaade ulikoolide peale on levinenud eriti välismaal, kus nende arv on pealegi suur, ja sellega üksikut ulikooli ei loeta rahvusliku teaduse keskuseks. Ka meie juures sunnib ulikooli teaduslik töö ilma vajase plaanikindluseta, oleneb suurel määral üksikute professorite erihuvidest ja uurimisvõimalustest. Selle tõttu jäävad

Reals' allul

õpetusloend

paljud esmajärgulised teaduslikud ulesanded meil ~~vaevata~~ teostamata. Iga-
 tahes ei saa ülikool oma suures kogus ja muutavas koosseisus olla selleks ala-
 liseks vaimliseks, kavatsevaks staabiks, milliseks peab välja kujunema võrdle-
 misi väikearvuline püsiva koosseisuga ja organiseeriva ulesandega Teaduste
 Akadeemia. Viimase aset saab vaevalt täita ka hiljuti ellukutsutud Rahva-
 kultuuri Nõukogu, mis küll otstarbekohane hariduspoliitika määramisel, mitte
 aga teadusliku uurimise koordineerimisel. Niisamuti ei asenda Teaduslist Aka-
 deemiat meie tihe õpetatud ja akadeemiliste seltside võrk, kellede töö vajab
 just koordineerivat keskust, milleks võib olla vaid akadeemia.

Teaduste Akadeemia kaudu saaks pealegi rakendada teaduslikule
 uurimis- ja koordineerimise tööle ka neid võrdlemisi arvukaid õpetlasi, kes
 töötavad väljaspool ülikooli kas eraõpetlastena või mitmesugustes seltsides.

Pole aga kahtlust, et ülikool ja Teaduste Akadeemia meie oludes
 jäävad tihedasse ühendusse, nii oma isikliku koosseisu poolest, sest on arvata,
 at Akadeemia liikmeteks valitakse mõndagi ülikooli õppejõudude hulgast, kui ka
 tegelikust tööst, sest et vaevalt oleks mõeldav meil Akadeemia oma arvukate
 laboratooriumite, kabinettide, instituutide või isegi raamatukogu ellukutsumine,
 kuna vastavad ülikooli asutised peaks nii palju kui seda lubavad ülikooli
 õppeülesanded, olema kättesaadavad ja tarvitataavad ka neile Akadeemia liige-
 tele nende uurimistöis, kes ei kuulu ülikooli õppejõudude hulka.

Mainitud sisemiste ja rahvusvaheliste ülesannete täitmiseks ongi
 mõõdapäasematult vajane Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumine.

B) Mitte vähem ~~tähtis~~ tähtis pole ka küsimus, kas Teaduste Akadee-
 mia ellukutsumine on meil juba nüüd võimalik nii isikliku koosseisu kui ka
 varaliste vahendite poolest. Mis puutub esimesse küsimusse, siis tuleb küll
 kahjuks tunnustada, et meil ka ülikooli õppejõudude hulgas on vähe õpetlasi
 maailmakuulsa nimega, kuigi mõni neist on üldiselt väga tuntud ja hinnatud oma
 saavutiste ja võimete poolest. Siiski ei kõnele see enesest Teaduste Akadeemia
 võimatusest, sest sarnased maailmakuulsused on üldse haruldused ka suurte
 rahvaste juures, meie õpetlaskond on aga veel noor, kuid arenemisvõimeline,
 olles isegi parimates eluaastates, õpetlaste töökuse seisukohast vaadeldes.
 Üldiselt ei moodusta ka Akadeemiad enesest geeniumide koondisi, vaid tõsiste
 õpetlaste töö- ja korraldusorganisatsioonid. Viimase mõõdupuuga vaadeldes Aka-
 deemia isikliku koosseisu võimaluse küsimust, peame sellele vastama kindlalt
 jaatavalt, ja väarikaid õpetlasi "kes edukalt ja tunnustusväärsete tulemustega

...senud teaduse alal" leidub meil kahtlemata Akadeemia liikmetena
 ...altdasel arvul niihästi Ülikoolis, kui ka väljaspool, kuna mõned meie
 õpetlaste hulgast on juba välismaade Akadeemiade liikmeteks. Peab lootma,
 et Ülikooli Nõukogu osutub küllalt võimeliseks esialgsete Akadeemia 20
 liikme valimiseks, andes uuele asutusele koosseisu, mis temale kindlustab
 tunnustust nii meie maal kui ka teiste maade akadeemiade peres.

Mis puutub Teaduste Akadeemia edaspidise tegevuse edukusse, siis
 mängib siin suurt osa ka aineiline külg ja akadeemia käsutada olla võivate
 summade ulatus. Siin juures tuleb tähendada, et teatud summad on absoluut-
 selt vajased, ja kui uuel teaduslikul keskkohal neid käsutada ei oleks,
 jääks tema kahtlemata samuti surnult sündinuks, nagu seda on tänini jäänud
 Eesti Teaduste Asutus. Sarnaste minimaalsete summade hulka kuuluvad need,
 mis vajased alalise sekretäri ja kantsleli isiklise ja materjaalse koos-
 seisu ülespidamiseks, kui ka mõningad töetus- või tasusummad akadeemia liigi-
 tele nende eriliste tööde eest või puhul. Viimased ei peaks olema kindla
 palga näol, küll aga on mõeldavad tasud istungitest ja eriuurimustest
 osavõtmisest. Tuleb arvata, et sarnased minimaalsed kulud ei saa olla alla
 Kr. 10,000.- aastas.

Kuna meie oludes, vähemalt esialgu, ei ole loota sarnase summa kokku-
 saamist vabatahtlisel teel, oleks küll vajane, et mainitud summa oleks Aka-
 deemiale kindlustatud riigi eelarvest.

Selle summaga ei saa Akadeemia palju ärateha oma süstemaatilises
 uurimis- ja koordineerimistöös, kuid oma minimaalsemaid ülesandeid peaks ta
 suutma sellega täita rahuldavalt. Suuremate uurimuste ja publikatsioonide
 jaoks peab Akadeemia hankima summe juba täiendavalt, olgu pöördudes Vabariigi
 Valitsuse, Kultuurkapitali, seltskonna, või üksikute asutiste ja kirjastajate
 poole, ning tuleb loota, et selles suunas tõsise tarviduse korral Akadeemia
 vajadused ei jää katmata.

c) Asudes küsimusele, kas luua Eesti Teaduste Akadeemiat eraseltsingu
 näol, nagu Soomes, või erilise ~~asutisena~~ riigi valitsuse korraldusel,
 näib viimane olevat meie oludes otstarbekohasem, kuna niihästi asutuse ise-
 loomu kui ka vajaliste summade hankimise mõttes, on vaja moodustada meil tea-
 duslik keskus. Vanemate, ~~saasta~~ vanuste ja rahvusvaheliselt juba tuntud
 teaduslike seltside, nagu Loodusuurijate Selts Tartu ülikooli juures ja
 Õpetatud Eesti Selts, ümberkorraldamise teel Akadeemia loomine oleks mõeldav
 nagu see teostunud Lätis, kus eraladiliseks Teaduste Akadeemiaks on ümber-

koostööküsimused

Kultuurkapitali

muudetud endine Riia Läti seltsi Teaduste komisjon. Kuid sellel teel oleks ees mõõdapääsematud organisatsioonilised raskused ja see ei annaks uuele teaduste keskkoondisele ka erilisi soodustusi, vast peale selle, et meie teaduste akadeemia oleks võinud oma ajalugu lugeda pikemaks sajandi võrra, mis kaalutlusel aga oleks vaevalt põhipanev tähtsus.

Kõige selle pärast tuleb arvata, et õige tee on ettenäitanud juba meie Asutav Kogu, kus Eesti Teaduste Akadeemia küsimus päevakorraale võeti, mille järelduseks osutus 1920 a. seadus Eesti Teaduste Asutuse kohta. Nüüd oleks vaid vaja elluviia seda kavatsust mõningate muudatustega vastavas seaduses, mis osutuvad vajaseks muutunud olude sunnil.

2. M u u d a t u s e d. Esmalt tekkib küsimus, kas tuleks võtta teaduste asutuse nimeks Teaduste Akadeemia. Vastus sellele peaks olema jaatav, sest uus nimi määraks juba ette asutuse ilme rahvusvahelises läbikäimises. Ei ole põhjust arvata, et akadeemia nimetus iseenesest juba võiks tekitada muljet liiga suurte pretensioonide ülesseadmise mõttes uue teaduse keskkondise poolt, nagu seda võiks arvata kui meie silmas peaksime vaid vene ja saksa teaduse akadeemiaid. Muil mail ei ole aga akadeemial sellist au- paistet ja Prantsusmaal, näiteks, Prantuse Instituut ehk asutus koosneb vaid kuuest akadeemiast. Itaalias on isegi n. n. kuninglikke akadeemiaid mitmes provintsi linnas, näiteks, Reale accademia ⁱⁿ Padova. (Pavatis?)

Põhjalikult on muudetud 1920 a. seaduses ettenähtud liikmete koosseis, ja nimelt ses mõttes, et liikmeteks on vaid füüsilised isikud, kuna kontakti juriidiliste isikutega peab asutus looma ise oma tegevuses. Korraliste liikmete arv on piiratud 40-ga, kuid ka see arv ei pruugi olla täis. Mis puutub kirjavahetajajaisse ja auliikmeisse, siis peaks olema võimalus valida neid nii sise- kui ka välismaalaste hulgast, ja mitte ainult teenete eest Eesti teaduse ees.

õpetlase ^{misse} ~~Siis~~ ^{Siis} ~~koosseisus~~ valimine tuleks jätta ulikooli nõukogule, kui meie autoriteetsemale kogule, kus juures valitud võiksid saada niihästi ulikooli õppejõud, kui ka teadlased väljaspool ulikooli.

Sealjuures tuleks Nõukogul enesel teotseda Akadeemia põhikirja määrusi juhtnõõriks võttes, mis pärast kandidaate ei tuleks ülesseada üldkoosolekul, vaid nende esitamine võrdses arvus peaks sündima humanitaar ja matemaatika-loodusteaduste fakulteetide esindajate kogude poolt, kahe kolmandiku häälteenamusega, kes teotsevad vastavalt Akadeemia osakondade

V di Scienze lettere ed arti in Padova

HÄRRA RIIGIVANEMALE .

Eesti Rahvusliku Vaimse koostöötamise komisjonil on au paluda Teid, Härra Riigivanem, lahkesti tunnistada vajaseks ja võimalikuks Eesti Teaduse Akadeemia asutamist, milleks juba Asutav Kogu astus esimesi samme Eesti Teadusliku Asutuse seaduse /RT nr.87/88-1920/ vastuvõtmisega, ning muuta vastavalt oma dekreediga vastav seadus Eesti Teaduste Akadeemia loomiseks. Siin juures esitame Teile vastava seaduse kava ühes põhjendustega.

Täiendus seadusele.

M ä r k u s §11 juurde: Kandidaate esitavad Nõukogule humanitaar alal usu, õiguse- ja filosoofia teaduskondade esindajate erikoosolek, ja matemaatika-loodusteaduste alal arsti, looma-arsti, matemaatika-loodusteaduste ja põllumajandusteaduskondade erikoosolek, mõlemad oma 2/3 häälteenamusega isikute hulgast, mida ettepannud neile üksikud nõukogu liikmed kirjaliku põhjendusega.

Prof. K o g e r m a n n 'i variant:

Ülikooli Nõukogu valib Eesti Akadeemia liikmeid kandidaatide hulgast, mida esitab temale Eesti Rahvuslik Vaimse koostöötamise komisjon, vastavate ülevaadetega kandidaatide teadusliku ja organiseeriva töö kohta.

+) ~~Teade~~ ^{muut} ~~Müüja~~ ~~Andl~~ kas need ülesanded ei saaks täita
 ühte üht, tuleb vastata kindlalt ei taval.
 Kuigi ülesand kopeerit ja katubis andmine, on
 tema juures enesest riigi spetsialistid. Viimane
 raadi ülesandite peal on levinud eriti välismaal,
 kus ~~peale~~ nende arv on pealegi suure, ja sellega
 ühinevad ülesandid ei loeta rahvusliku kadu
 keskuseks. Ka meie juures sünnib ülesandid
 kadu. Nii ilma vajava planeeritud, on
 olemas muud määrat ühine profeminist
 eritundest ja uurimisvõimalest. Selle tõttu
 jäävad paljud erimajapidused ~~ja~~ kadu
 ülesanded meist vaesleppena ~~te~~ teostamata.
 Igatahes ei saa ülesandid olla suure kogus ~~olla~~
~~olla~~ ja muutuvad koostis olla selleks
 alaliseks väimeks ~~ja~~ kareheras, staabid,
 millises ~~võib~~ ja peab väly kujunema
 võtlemisi väimeauribus püsiva koostisega
 ja organiseeriva ülesandega Teaduste Akadeemia.
 Viimane asel saab valvada teaduse hiljutit
 ellu katabud Rahvakultuuri nõukogu, mis
 küll ohtarteksone hariduspoliitika määrami-
 sel, mitte aga kadu. uuringe kordneudmit.

Pole aga natlusk, et ~~me~~ üliõpil, ja Teaduste
 akademias meil oludes jäävad tihedam
 ühenduse, nii ~~aga~~ ^{avastuste} oma isikliku koosseisus,
 sest on arvata, et Akadeemia liikmetes vali-
 takse mõndagi üliõpilisi õpejõudude hulgas.

Teaduste akademias kaudu saaks pealegi rakendada
~~me~~ teaduslikult uurimisi ja kordineksiooni
 tööle ka neid õpetlasi, kes tähtsavad
 väljapaist üliõpilisi kas erasõpetajana või
 mitmesugustes valides, kes täiesti

kui ja ~~aga~~ kyllikus töös, sest et valvaks
 oleks mäitda meil Akadeemia oma
 arvurati laboratooriumite, kabinetite,
 instiitute või isegi raamatukogu
 hõlvatamiseks, kuna vastavad üliõpilisi
 andkud peaks ~~olema~~ nii palju kui üha
 lubab üliõpilisi õpejõudades, olema
 kättesaadavad ja harvitatavad ka
 neil Akadeemia liigetel nende uusi-
 nistois, kes ei kuulu üliõpilisi
 õpejõudude hulka.

üliõpilisi täiskasvanud
 allajäetud sisemistest ja välisest
 määratlemiseks ja akadeemiasse
 üliõpilisi täiskasvanud
 üliõpilisi täiskasvanud

koosgiin võimalus küsimust, praegu
 sellele vastama kindalt jätavalt,
 ja rääkida õpetten, "kes edunalt ja
 tunnustaväärselt tulemusse saavutamise
 kaudu alal" leides meil katkemata akade-
 mia liikmetena ~~ja~~ küllaldusel arvul
 mi hästi ühineks kui ka väljapoole,
 kuna ~~meie~~ ^{mõned} ~~meist~~ meil õpetlaste
 hulgas on ^{juhi} välismaade akadeemiast liid-
 ters. Peab lootma, et ühine nõuete
 on tub küllalt väimelis enalpid ~~to~~
 ka akadeemia 20 liisime valimises,
 antes meil antakse koostöö, mis
 temale kindlustab tunnustust vii
 meil maal kui ka teiste maade akadeemi-
 peas.

Mis puutub Teaduste Akadeemia ed-
 piteitusele edunum, siis mõnigi viis
 muut ora ka aineliste külf ja akade-
 mia käivitada olla võivatsumate
 ulatus. ~~See~~ ^{lin} juures tuleb teha,

et teatud summad on absoluutselt
 vajad, ja kui ~~See~~ need teaduslikud
 keskkonnad need kaitse ei ole, jääs
 tema kahtlemata ~~see~~ samuti surmalt
 riindinud, nagu seda on tänini jäänud
 Eesti Teadusliku Akadeemia. Samasti mini-
 maalsete summade kulud kuuluvad
 need, mis vajad alalise sekretäri ja
 kantselei isikute ja materjalse kor-
 reini ülespidamiseks, kui ka ~~teadus~~
 mõningad teadus- või teadussummad
 andumise lühetel nende erilise
 tööd eest või puhul. Viimased ei
 maos olema riikliku palga näol, ~~riiklik~~
~~aj~~ ~~riiklik~~ küll aga on mõeldavad
 teadus istujate ja erivõimeistest
 oravõime eest. Tuleb arvata, et
 teadus minimaalsed kulud ei
 saa olla alla kr. 10.000.- aastas.
 Kuna meil olades, vähemalt eespool, ei

6
 al lasta ~~uude~~ rannou rumme
 korrussammit valatablind teel, olea,
 null ~~uude~~ vajoni, et mainitub
 rumme olea Academia kaitlatais
 & riiji eelardet.

Selle rummaga ei saa akademia
 palju aratke oma vutkemaaltes uueis
 tuis ja koordineerimistis, kuid oma
 minimaalsemaid uterandit pearto rumma
 sellega taika rahuldavalt. Suurimati
 suurimati ja publikatsioonid jaoks
 peab Academia hankime rumme
 pika taieadavalt, olgu poortate
 valaüji valituse, ^{cultuur} ~~et~~ ^{kapituli,} ~~et~~ ^{petkonne} ~~poort~~
~~et~~ ^{vai} ~~siis~~ üxinuti arutit ja
 kirjandajati poort, ning tuleb loota,
 et selle rumme tõis harvidus
 koral Academia vajadused
 ei jää kasmata.

Asudes küsimusele, kes ~~teada~~ luua Erakõdega näol na
erilise sihtasutisena riigi ~~alul~~ ^{valtsuse eestvedajad} seltsiga, näib viimane olevat n
otstarbekohasem, kuna ^{ni hästi aretus} vajaliste summade hankimise erisann
moodustab meil ~~olepärasematuid~~ ^{olepärasematuid} raskusi. Viimase ~~te~~ ^{ka} varu

~~1. et~~ Kõni all on, ka vara
nõudustade meil häduslik keskus
Vanimati, ^{soja aasta vanuse,} ja rahvusvahelise juba
tuntud teadusliku seltsi, nagu
Lõuna-Ameerika seltsi Varte üliõpilaste juures,
~~1. et~~ õpetatud äärmiselt, ja rahvusvahelise
meie selts, nagu see koosneb täiesti, kas
eralaadiga, teaduste akadeemiaks on ühte
muudeta endine Lõuna-Läti seltsi
teaduste komisjoni. Kuud sellel
seltsil oleks ees määramatuid
organisatsiooniliseid vorme, ja
see ei annaks ^{muu} teaduste kesksel
üle ka eutini sõpruskuni varu
peaks selle, et meie teaduste akadeemia
oleks väinud oma ~~algaasta~~ ajalugu
lugejate põlvkonna rajandi võia,
mis kaalutlusega oleks raskelt
põhipanev tähtsus
Kõni all peab tuleb arvestada, et õige te
~~1. et~~ on ette nähtud juba

S e l e t u s k i r i .

1. V a j a d u s . Juba Teaduste Asutuse seaduse vastuvõtmisel küsiti, kas Asutuse ellukutsumine ei ole vaid ülearune toredus ulikooli kõrval. Tõesti on senini ilma Teadusliku Asutuseta läbi saadud ja sellepärast on vajane kõige pealt selgitada, kas on jõudnud aeg, kus tema elluviimine on saanud käskivalt vajaseks. Pikem kaalutlus näitab, et vastus küsimusele on jaatav. Eesti teaduste arenemine on lõpetamas oma spontaanselt arenenud aja- järku ja nõuab kindlat plaanitsevat keskust, mis ära hoiab ühelt poolt jõudu- de asjata küllustamise paljude organisatsioonide vahel, sama töö tegemise mitmes organisatsioonis, kuna viimaks kapitaalsemad ja suuremad tööd ja uuri- mused lihtsalt nagu kahe silma vahele jäävad. Edasi nõuab teadusliku uuri- mise keskasutuse loomist rahvusvaheline olukord, kus meil puudub keskkoh- täbikäimiseks vastavate välismaa asutustega. Mainitud sise- ja välisülesanne- te täitmiseks ongi vajalik Teaduste Asutuse ellukutsumine.

Asudes küsimusele, kas teda luua eraakadeemia näol nagu Soomes, või erilise ametliku sihtasutisena, näib viimane olevat meie oludes otstarbe- kohasem, kuna vajalike summade hankimine eraannetuste kaudu moodustab meil ülepääsematuid raskusi. Viimase tee on ettenäidanud ka meie Asutav Kogu, kus Eesti teaduste akadeemia küsimus päevakorrale võeti, mille järelduseks osutus 1920. seadus Eesti Teaduste Asutuse kohta. Nüüd oleks vaid vaja ellu viia seda seadust mõningate muudatustega, mis osutuvad vajaseks muutunud olude sunnil.

2. M u u d a t u s e d . Kõige esmalt tekkib küsimus, kas ei tuleks mitte muuta Teaduste Asutuse nimi Teaduste Akadeemiaks. Vastus sellele peaks õieti olema jaatav, sest ta määraks juba ette asutuse ilme rahvusvahe- lises läbikäimises. Ei ole põhjust arvata, et akadeemia nimetus iseenesest juba võiks tekitada muljet liiga suurte pretensioonide ülesseadmise mõttes uue teaduse keskkondise poolt, nagu seda võiks arvata, kui silmas peaksime vaid vene ja saksa Teaduste Akadeemiaid. Mujal maail ei ole aga nimel "akadee- mial" sellist nimbust, ja prantsusmaal näiteks Prantsuse Instituut ehk Asutus, koosneb vaid kuuest akadeemiast. Itaalias on isegi n.n. Kuninglikke Akadeemiaid mitmes provintsi linnas näiteks Reale accademia in Padova. 1920. seadusest on välja jäetud § 3 p. f märkus ja § 6 punkt c, kui ülesanded, mis osutuvad meie oludes tõesti üleliigseteks.

§ 10. Tuleks põhjalikult muuta 1920 a. seaduses ettenähtud liikmete koosseis ja nimelt ses mõttes, et liikmeteks oleksid vaid füüsilised isikud,

kuna kontakti juriidiliste isikutega peab asutus looma ise oma tegevuses. Korraliste liikmete arv on piiratud 40-ga, kuid ka see arv ei pruugi olla täis. Mis puutub kirjavahetajatesse ja auliikmetesse, siis peaks olema võimalus valida neid nii sise- kui ka välismaalaste hulgast ja mitte ainult teenete eest Eesti teaduse ees, mis mõiste üldse vaieldav, vaid üldse teaduse ees.

§ 11. Esialgse koosseisu valimine tuleks jätta ulikooli nõukogule, kui meie autoriteetsemale kogule, kus juures valida võiks niihästi ulikooli õppejõude, kui ka teadlasi väljaspoolt ulikooli.

§ 12. Korraliste liikmete valimiste protseduur tuleks määrata kindlaks Soome Teaduste Akadeemia põhikirja § 8 määruste kohaselt.

§ 14. Osakondade arv on fikseeritud kahe peale, nagu see tavaline ka mujal.

§ 18. Juhatus on vähendatud ühe liikme võrra, eriti väljatõstetud peasekretäri amet, kes peab olema teaduste asutise kestvaks administraatoriks. Tuleb arvata, et tema ülesanded vastavad ulikooli professori omale teadusliku tähtsuse poolest, mispärast sekretär peaks olema võrdselt kindla-palgaline.

3. E e l a r v e. Teaduste asutus tegutseb esialgu vaid olevate organisatsioonide töö koordineerimise alal, ligidas kontaktis ulikooliga, sellepärast ei ole temale vaja suuremaid rahasumme, sest tema liikmed ei saa iseseisvalt palka, küll aga peaks nad saama tasu istungite alusel. Sellepärast näib, et peakulutuseks oleks peasekretäri palk umbes 3000 krooni ja tema abijõud, mis ühes kantseleikuludega jne. välja teeks vähemalt 5000 kr.aastas.

Nr.223 Asutava Aegupoolt 27.mail 1920 a.
vastuvõetud

EESTI TEADUSTE ASUTUSE SEADLUS.

I. Teaduste Asutuse otstarve.

§ 1. Teaduste Asutuse otstarve on teadust ja teaduslikka puudeid Eestis edendada.

II. Teaduste Asutuse ülesanded.

§ 2. Teaduste Asutuse ülesanded on teaduslikkude ettevõtete ja uurimiste toimetamine, algatamine, korraldamine, juhtimine, koondamine ja toetamine, eriti Eestisse puutuvail aladel.

III. Teaduste Asutuse tegevusvahendid.

§ 3. Teaduste Asutuse tegevusvahendid on:

- a) Teaduslikud uurimistööd ja ettevõtted.
- b) Teaduslikkude asutuste korraldamine, ülevalpidamine ja toetamine.
- c) Teaduslikkude uurimisainete kogumine, korraldamine ja kogutud ainete teaduslik uurimine.
- d) Õpi- ja uurimisreiside korraldamine ja toetamine.
- e) Teadusliku töö aineiline võimaldamine.
- f) Võistlusülesanded teaduse alal.

M ä r k u s: Teaduste Asutus avaldab iga aasta võistlusteemide töökava kogu maailma teaduslikele asutustele ühes sellekohaste auhinnamäärustega.

g) Teadusliku sihiga kongressid, koosolekud, nõupidamised, avalikud seletused, juhatused, üleskutsed, ettepanekud teadusliku uurimise alal.

- h) Teaduslik kirjastus.
- i) Eesti teadusliku ja rahvalikteadusliku kirjanduse hindamine.
- j) Lähikäimine teiste teaduslikkude asutustega Eestis ja väljamaail.

IV. Teaduste Asutuse asukoht.

§ 4. Teaduste asutuse juhatuse asukohaks on Tartu.

V. Teaduste Asutuse õigused.

§ 5. Teaduste Asutus on juriidiline isik.

§ 6. Teaduste Asutusel on õigus:

- a) võtta ette Eesti vabariigis teaduslikka uurimistöid ja saada kõigilt asutustelt teaduslikele otstarbeil tarvilikku teateid, materjaale ja toetust.

Eesti Teaduste Asutuse seadluse
muutmise seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina.....1935 a.

Eesti Teaduste Asutuse seadus (RT. 87/88 - 1920) muudetakse ning pannakse maksma järgmises redaktsioonis.

I. Teaduste Asutuse otstarve.

§ 1. Teaduste Asutuse otstarve on teadust ja teaduslikka puudeid Eestis edendada.

II. Teaduste Asutuse ülesanded.

§ 2. Teaduste Asutuse ülesanded on teaduslikkude ettevõtete ja uurimiste toimetamine, algatamine, korraldamine, juhtimine ja toetamine, eriti Eestisse puutuvail aladel.

III. Teaduste Asutuse tegevusvahendid.

§ 3. Teaduste Asutuse tegevusvahendid on:

- a) Teaduslikud uurimistööd ja ettevõtted.
- b) Teaduslikkude asutuste korraldamine, ülevalpidamine ja toetamine.
- c) Teaduslikkude uurimisainete kogumine, korraldamine ja kogutud ainete teaduslik uurimine.
- d) Õpi- ja uurimisreiside korraldamine ja toetamine.
- e) Teadusliku töö aineiline võimaldamine.
- f) Võistlusülesanded teaduse alal.
- g) Teadusliku sihiga kongressid, koosolekud, nõupidamised, avalikud seletused, juhatused, üleskutsed, ettepanekud teadusliku uurimise alal.

h) Teaduslik kirjastus.

i) Eesti teadusliku ja rahvalikteadusliku kirjanduse hindamine.

j) Lähikäimine teiste teaduslikkude asutustega Eestis ja väljamaail.

IV. Teaduste Asutuse asukoht.

§ 4. Teaduste asutuse juhatuse asukohaks on Tartu.

V. Teaduste Asutuse õigused.

§ 5. Teaduste Asutus on juriidiline isik.

§ 6. Teaduste Asutusel on õigus:

- a) võtta ette Eesti vabariigis teaduslikka uurimistöid ja saada kõigilt asutustelt teaduslikele otstarbeil tarvilikku teateid, materjaale ja toetust.

M ä r k u s: Protestide, teadete ja toetuse andmisest keeldumise korral otsustab küsimused Vabariigi Valitsus.

b) Olla läbikäimises teaduslike asutuste ja organisatsioonidega Eestis ja saada neilt aruandeid ja teateid nende tegevuse kohta.

c) Saada igast Eestis ilmuvast trükiteosest 2 sündeksemplari oma raamatukogu jaoks.

d) Saada väljamaalt ilma tollimaksuta ja kontrollita raamatuid, õppeabinõusid, teaduslike tarbeaineid ja asju.

VI. Teaduste Asutuse suhe Vabariigi Valitsusega ja haridusministeeriumiga.

§ 7. Teaduste Asutus annab iga aasta omast tegevusest aru haridusministeeriumile.

§ 8. Teaduste Asutus täidab teaduslike ülesandeid, mis Vabariigi Valitsus või haridusministeerium talle ^{teeb} paneb.

§ 9. Teaduste Asutuse kulud kannab Eesti Vabariigi Valitsus haridusministeeriumi kaudu.

M ä r k u s 1: Teaduste Asutusel võib sissetulekuid olla ka muist allikaist.

M ä r k u s 2: Teaduste Asutuse tegevuse majandusliku külje juhtimine kuulub juhatuse võimkonda.

VII. Teaduste Asutuse kokkusead.

§ 10. Teaduste Asutuse liikmeiks võivad olla:

a) Eesti kõrgemate koolide teaduslikud õppejõud.

M ä r k u s: Keda "teaduslike õppejõudude" all mõista, määrab Eesti Teaduste Asutus.

b) Teadusmehed väljaspool Eesti kõrgemaid õpiasutusi, keda Teaduste Asutus kutsub omiks kaasliikmeiks.

c) Teaduslikud asutused, organisatsioonid ja seltsid asemikkude kaudu, igast ühest üks.

M ä r k u s: Missugused asutused, organisatsioonid ja seltsid tulevad teaduslikeks lugeda, seda otsustab Teaduste Asutus.

d) Kirjavahetajaiks liikmeiks kutsub Teaduste Asutus välispoolseid teadusmehi, kes Eesti Teaduse edendamiseks võivad kasulikud olla.

e) Auliikmeiks tunnistab Teaduste Asutus omi kui ka välispoolseid teadusmehi, kel Eesti teaduse arendamise seisukohalt iseäranis tähelepanndavad teened.

M ä r k u s: Protestide, teadete ja toetuse andmisest keeldumise korral otsustab küsimused Vabariigi Valitsus.

b) Olla läbikäimises teaduslike asutuste ja organisatsioonidega ^{teeb} ja saada neilt aruandeid ja teateid nende tegevuse kohta.

c) Saada väljamaalt ilma tollimaksuta ja kontrollita raamatuid, õppeabinõusid, teaduslike tarbeaineid ja asju.

VI. Teaduste Asutuse suhe Vabariigi Valitsusega ja haridusministeeriumiga.

§ 7. Teaduste Asutus annab iga aasta omast tegevusest aru haridusministeeriumile.

§ 8. Teaduste Asutus täidab teaduslike ülesandeid, mis Vabariigi Valitsus või haridusministeerium talle ^{teeb} paneb.

§ 9. Teaduste Asutuse kulud kannab Eesti Vabariigi Valitsus haridusministeeriumi kaudu.

M ä r k u s 1: Teaduste Asutusel võib sissetulekuid olla ka muist allikaist.

M ä r k u s 2: Teaduste Asutuse tegevuse majandusliku külje juhtimine kuulub juhatuse võimkonda.

VII. Teaduste Asutuse kokkusead.

§ 10. Teaduste Asutusel on korralised kirjavahetajad ja auliikmed.

a) Korralisteks liikmeteks võivad olla kodumaalased õpetlased, kes kauemat aega edukalt tegutsenud teaduse alal. Korraliste liikmete arv ei või tõusta üle 40-ne.

b) Kirjavahetajateks liikmeteks valitakse teadusmehi, kes teaduse esindamiseks Eestis võivad olla kasulikud.

c) Auliikmeiks valib Teaduste Asutus teadusmehi, kellel teaduse arendamise seisukohalt iseäranis tähelepanndavad teened.

§ 11. Teaduste Asutuse esialgse kokkuseade määravad omade asemikkude kaudu Tartu Ulikool ja Eesti teaduslike organisatsioonid haridusministeeriumi kokkukutsel.

§ 12. Uute liigete kutsumine sünnib Teaduste Asutuse uldkoosoleku poolt, osakondade või üksikute liigete ettepanekul juhatuse kaudu.

§ 13. Teaduste Asutuse liikmed valitakse eluksajaks Teaduste Asutuse uldkoosoleku poolt. Nende liikmekohustest ja liikmeõigustest vabastamine võib sündida ainult uldkoosoleku sellekohase otsuse põhjal.

VIII. Teaduste Asutuse eriteaduslikud osakonnad.

§ 14. Teaduste Asutus jaguneb eriteaduslikeks osakonniks tarvet mööda.

Märkus: Eriteaduslikud osakonnad võivad endi ümber koondada kaastööliseks isikuid ja organisatsioone, kes ei kuulu Teaduste Asutuse liigete hulka.

§ 15. Teaduste Asutuse uldkoosolek kinnitab osakonnad, nende kodukorrad, aruanded, töökvad ja eelarved.

§ 16. Eriteaduslikud osakonnad saadavad igaks oma asemiku Eesti Teaduste Asutuse juhatusse, kui neisse puutuvad küsimused tulevate harutusele.

§ 17. Osakondade sisemistest küsimustest kaugemale ulatavad ettepanekud tulevad uldkoosolekul käsitlesele.

IX. Teaduste Asutuse juhatus.

§ 18. Teaduste Asutuse juhtivaks ja täidesaatavaks organiks on kuueliikmeline juhatus, mis seisab koos esimehest, sekretärist, nende abidest ja 2 liikmest, keda uldkoosolek ametisse valib, esimehe ja sekretäri ühes nende abidega igahe eraldi.

§ 11. Teaduste Asutuse esialgse kokkuseade valib Tartu Ulikooli nõukogu, niihästi ulikooli õppejõudude kui ka väljaspool ulikooli tegutsevate teadusmeeste hulgast kinnisel hääletamisel, kokku 20 liiget, nii et kõige pealt valitakse üks liige iga teaduskonna koosseisust, ning peale selle ilma teaduskondliku kitsendusega, kuid nii et esiteks valitakse kümme liiget humanitaarsete teaduste aladelt ühes arvatud ka enne valitud teaduskonna liikmed ning pärast samadel alustel kümme liiget matemaatika-loodusteaduslike teaduste aladelt.

§ 12. Pärastine uute liigete valimine sünnib Teaduste Asutuse liigete uldkoosoleku poolt lihtsa häälteenamusega kandidaatide hulgast, keda esitanud vastavale osakonnale (§ 14) kaks selle osakonna liiget kirjalikult ja kes on leidnud heakskiitmist osakonna koosolekul 2/3 häälteenamusega.

Sama kord maksab ka kirj vahetajate ja auliikmete valimise kohta.

§ 13. Teaduste Asutuse liikmed valitakse eluksajaks Teaduste Asutuse uldkoosoleku poolt. Nende liikmekohustest ja liikmeõigustest vabastamine võib sündida ainult uldkoosoleku sellekohase otsuse põhjal.

VIII. Teaduste Asutuse eriteaduslikud osakonnad.

§ 14. Teaduste Asutus jaguneb kahte osakonda ja nimelt: humanitaar- ja matemaatika-loodusteaduslikku osakonda.

§ 15. Teaduste Asutuse uldkoosolek kinnitab osakondade kodukorrad, aruanded, töökvad ja eelarved.

§ 16. Eriteaduslikud osakonnad saadavad igaks oma asemiku Eesti Teaduste Asutuse juhatusse, kui neisse puutuvad küsimused tulevate arutusele.

§ 17. Osakondade sisemistest küsimustest kaugemale ulatavad ettepanekud tulevad uldkoosolekul käsitlesele.

IX. Teaduste Asutuse juhatus.

§ 18. Teaduste Asutuse täidesaatvaks organiks on viieliikmeline juhatus, mis koosneb esimehest, tema abist, peasekretärist ja kahest liikmest, keda uldkoosolek eraldi ametisse valib.

§ 19. Juhatus valitakse 3 aastaks, kusjuures iga aasta lahkub 2 juhatust liikmeist, esimesel kahel aastal loosi, järgnevatel aastail ametivanuse järel.

M ä r k u s. Väljalangenuid liikmeid võib juhatusse tagasi valida.

§ 20. Juhatus on otsusvõimne, kui vähemalt 3 liiget koos on, nende hulgas juhataja ja sekretär ehk nende abid.

X. Teaduste Asutuse koosolekud.

§ 21. Teaduste Asutuse täisvõimseks organiks on üldkoosolek.

§ 22. Üldkoosoleku võimkonda kuuluvad:

a) Üldjuhtnõuade ülesseadmine Teaduste Asutuse tegevuse kohta.

b) Aruannete ja eelarvete kinnitamine.

c) Uute liigete valimine ja nimekirjast mahakustutamine.

d) Juhatus, revisjonitoimkonna ja muude eritoimkondade valimine.

e) Muud Teaduste Asutuse tegevusse puutuvad küsimused, kui nad juhatus ehk osakondade poolt pole otsustatud.

§ 23. Üldkoosoleku kutsub juhatus kokku vähemalt 1 kord aastas.

§ 24. Erakorraliselt võib üldkoosoleku kokku kutsuda juhatus omal algatusel ehk vähemalt 10 liikme ehk revisjonitoimkonna nõudmisel, vähemalt kuu aja kestes.

§ 25. Üldkoosolek on otsusvõimne, kui on koos vähemalt pool Tartus viibivast liikmeist.

§ 26. Üldkoosolekuil tehakse otsused lihthäälteenamusega. Ettepanekute tegemine Teaduste Asutuse põhikirja muutmiseks, liigete nimekirjast mahakustutamine ja liikumata varanduse üle otsustamine sünnib 2/3 koosolevate liigete häälteenamusega.

§ 27. Teaduste Asutuse avalikuist ja teaduslikuist koosolekuist osavõtmine on kõigile vaba.

XI. Revideerimine.

§ 28. Teaduste Asutuse tegevust revideerib revisjonitoimkond, mille valib üldkoosolek üheks aastaks tema poolt määratud liigete arvul.

§ 19. Juhatus valitakse kaheks aastaks peale peasekretäri, keda valitakse viieks aastaks, kusjuures iga aasta lahkub kaks juhatuse liiget, esimesel aastal loosi, järgnevatel ametivanaduse järgi.

§ 20. Juhatus on otsusvõimne, kui vähemalt 3 liiget koos on, nende hulgas juhataja või tema abi ja peasekretär.

X. Teaduste Asutuse koosolekud.

§ 21. Teaduste Asutuse täisvõimseks organiks on üldkoosolek.

§ 22. Üldkoosoleku võimkonda kuuluvad:

a) Üldjuhtnõuade ülesseadmine Teaduste Asutuse tegevuse kohta.

b) Aruannete ja eelarvete kinnitamine.

c) Uute liigete valimine ja nimekirjast mahakustutamine.

d) Juhatus, revisjonitoimkonna ja muude eritoimkondade valimine.

e) Muud Teaduste Asutuse tegevusse puutuvad küsimused, kui nad juhatus ehk osakondade poolt pole otsustatud.

§ 23. Üldkoosoleku kutsub juhatus kokku vähemalt 1 kord aastas.

§ 24. Erakorraliselt võib üldkoosoleku kokku kutsuda juhatus omal algatusel ehk vähemalt 10 liikme ehk revisjonitoimkonna nõudmisel, vähemalt kuu aja kestes.

§ 25. Üldkoosolek on otsusvõimne, kui on koos vähemalt pool Tartus viibivast liikmeist.

§ 26. Üldkoosolekuil tehakse otsused lihthäälteenamusega. Ettepanekute tegemine Teaduste Asutuse põhikirja muutmiseks, liigete nimekirjast mahakustutamine ja liikumata varanduse üle otsustamine sünnib 2/3 koosolevate liigete häälteenamusega.

§ 27. Teaduste Asutuse avalikuist ja teaduslikuist koosolekuist osavõtmine on kõigile vaba.

XI. Revideerimine.

§ 28. Teaduste Asutuse tegevust revideerib revisjonitoimkond, mille valib üldkoosolek üheks aastaks tema poolt määratud liigete arvul.

Eesti Teaduste Akadeemia
seadus.

Antud Riigivanema poolt dekreedina.....1935 a.

I. Peatükk.

Eesti Teaduste Akadeemia ülesanded ja üldine korraldus.

- § 1. Eesti Teaduste Akadeemia ülesandeks on olla Eesti teaduse edendamise otstarbel teaduslike ürituste juhtivaks ja koordineerivaks keskuseks Eestis.
- § 2. Elmises paragrahvis nimetatud ülesande täitmiseks Eesti Teaduste Akadeemia
- 1) algatab ja korraldab teaduslike uurimisi,
 - 2) koordineerib teaduslike asutiste ja organisatsioonide uurimistöid ja annab selleks üldiseid juhiseid,
 - 3) avaldab trükis uurimiste tulemusi,
 - 4) toetab ja juhib teaduslike uurimiste avaldamist teiste asutiste ja organisatsioonide poolt,
 - 5) korraldab teaduslike võistlusi ja määrab preemiaid,
 - 6) korraldab teaduslike loenguid, kongresse, nõupidamisi ja näituseid,
 - 7) esindab eesti teadust kodu- ja välismaa teaduslike asutiste ees.
- § 3. Eesti Teaduste Akadeemia asukohaks on Tartu.
- § 4. Eesti Teaduste Akadeemia on riikline asutis ja allub Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile.
- § 5. Eesti Teaduste Akadeemia jaguneb kahte osakonda: humanitaarteaduslikku ja matemaatika-loodusteaduslikku osakonda.

2. Peatükk.

Eesti Teaduste Akadeemia õigused.

- § 6. Eesti Teaduste Akadeemial kui juriidilisel isikul on õigus omandada, pantida ja võõrandada, vallas- ja kinnisvara, sõlmida lepinguid ja esineda Vabariigi kohtutes, riigiasutistele ettenähtud korras.
- § 7. Oma ülesannete täitmiseks on Eesti Teaduste Akadeemial õigus:
- 1) kasutada Tartu Ülikooli ja teiste riigiasutiste raamatukogusid, laboratooriume ja teisi seadeid;
 - 2) saada ilma tollita ja lihtsustatud korras väljamaalt tarvilikke seadeid ja vahendeid;
 - 3) korraldada ülemaalisi ja rahvusvahelisi kongresse ja nõupidamisi.
- § 8. Eesti Teaduste Akadeemial on pitsat pealkirjaga "Eesti Teaduste Akadeemia Academia Scientiarum Estoniae".

3. Peatükk.

Eesti Teaduste Akadeemia varalisod vahendid.

- § 9. Eesti Teaduste Akadeemia peetakse ülal:
- 1) riigi eelarve korras selleks määratud krediidist;
 - 2) Eesti Teaduste Akadeemia erisummadest.

- § 10. Riigi eelarves määratud summad tarvitatakse vastavate määruste järgi.
- § 11. Kõik Eesti Teaduste Akadeemia väljaannete müügist ja teiste ettevõtete tuludest, samuti annetustest, toetustest, pärandustest ja muul viisil saadud summad moodustavad Eesti Teaduste Akadeemia erisummad.
- § 12. Erisummade eelarve koostab Eesti Teaduste Akadeemia juhatus, võtab vastu üldkoosolek ja kinnitab Vabariigi Valitsus.

4. Peatükk.

Eesti Teaduste Akadeemia koosseis.

- § 13. Eesti Teaduste Akadeemia koosneb tegevliikmetest, kaastööliikmetest, kirjavahetusliikmetest, emeriteeritud liikmetest ja auliikmetest.
- § 14. Eesti Teaduste Akadeemia tegevliikmeteks võivad olla Eesti õpetlased, kes edukalt ja tunnustusväärsete tulemustega rikastanud üldist, eriti aga Eesti teadust. Nende arv ei või olla üle 40-ne ja nad peavad esindama võimalikult mitmekesiseid teadusealasid.
Kaastööliikmeteks võivad olla Eesti õpetlased, kes töötades omal erialal võivad kaasa aidata Eesti Teaduste Akadeemia sihtide taotlemisele. Nende liikmete arv ei või olla üle 10-ne.
Kirjavahetusliikmeteks võivad olla nii kodu kui välismaa õpetlased, kes on kasulikud teaduse arendamisele Eestis. Nende liikmete arv ei või olla üle 40-ne.
Emeriteeritud liikmed on Akadeemia tegelikust tööst selle seaduse § 18 korras vabastatud tegevliikmed.
Auliikmeiks võivad olla isikud kellel eesti või üldise teaduse edendamisel eriliselt silmapaistvad teened.
- § 15. Eesti Teaduste Akadeemia esimese koosseisu valib Tartu Ülikooli Nõukogu, kinnisel hääletusel, lihthäälteenamusega isikute hulgast kes vastavad selle seaduse § 14 esimese lõigu nõuetele, võrdsel arvul humanitaar ja matemaatika-loodusteaduslike distsipliinide esindajaid, kokku mitte üle 20-ne.
- § 16. Edaspidine uute tegevliikmete valimine toimub Eesti Teaduste Akadeemia üldkoosolekul lihthäälteenamusega kandidaatide hulgast, keda esitanud vastavale osakonnale (§ 5) kirjalikult ühes tarvilikkude põhjendustega kaks osakonna liiget ja kes on leidnud heakskiitmist osakonnakogu koosolekul 2/3 häälteenamusega.
Sama kord maksab ka kaastöö-, kirjavahetuse- ja auliikmete valimise kohta.
- § 17. Eesti Teaduste Akadeemia liikmed valitakse eluksajaks. Nende liikmeõigustest ja kohustustest vabastamine, peale § 19 ettenähtud juhtude, võib toimuda ainult üldkoosoleku sellekohase otsuse põhjal.
- § 18. Eesti Teaduste Akadeemia liikmed, kes on liikmeks olnud vähemalt 20 aastat või kes ei suuda oma ülesandeid täita pikaaegse haiguse või muu vääriva põhjuse tõttu, vabastatakse nende omal palvel juhatuse poolt tegevliikmete kohustustest ja arvatakse emeriteeritud liikmeteks.
- § 19. Eesti Teaduste Akadeemia liige, kes ilma vääriva põhjuseta ei ole Eesti Teaduste Akadeemia töödest osa võtnud kahe aasta jooksul, kustutatakse liikmete nimekirjast juhatuse otsuse põhjal.

5. Peatükk.

Eesti Teaduste Akadeemia juhtimine.

- § 20. Eesti Teaduste Akadeemia tegevust juhivad liikmete üldkoosolek, osakonnakogud ja juhatus.

Eesti Teaduste Akadeemia üldkoosolek.

- § 21. Eesti Teaduste Akadeemia üldkoosolekust võtavad osa: hääleõigusega kõik tegev- ja auliikmed, sõnaõigusega kaastöö-, kirjavahetuse- ja emeriteeritud liikmed.
- § 22. Üldkoosoleku võimkonda kuulub:
- 1) üldiste juhtnõuete andmine Eesti Teaduste Akadeemia tegevuse kohta;
 - 2) tegevusaasta eelarvete ja aruannete vastuvõtmine;
 - 3) uute liikmete valimine ja liikmete õigustest ja kohustustest vabastamine (§ 17);
 - 4) juhatuse ja eritoimkondade valimine;
 - 5) juhatuse ja osakonnakogude kodukorra kinnitamine.
- § 23. Korraline üldkoosolek peetakse üks kord aastas. Erakorraliselt võib üldkoosoleku kokku kutsuda juhatus omal algatusel, või vähemalt 10-ne tegevliikme nõudmisel.
- § 24. Üldkoosolekut juhatab Eesti Teaduste Akadeemia president või tema abi. Üldkoosolek on otsusevõimne kui koos on vähemalt pool tegevliikmetest.
- § 25. Üldkoosolekuil tehakse otsused lihthäälteenamusega. Otsused liikmete õigustest ja kohustustest vabastamise ja kinnisvara ostu, pandi või müügi kohta vajavad peelt hääli 2/3 koosolevate hääleõigusliste liikmete arvust.

Osakonnakogud.

- § 26. Humanitaar- ja matemaatika-loodusteadusliku osakonnakogu koosolekutest võtavad osa hääleõigusega nimetatud osakondadesse kuuluvad tegevliikmed, sõnaõigusega aga kõik akadeemia liikmed.
- § 27. Osakonnakogude ülesandeks on koordineerida vastaval erialal tegevate asutiste ja organisatsioonide uurimis- ja kirjastustegevust ja anda selleks üldisi juhiseid. Eriti kuulub osakonnakogude võimupiirkonda akadeemia liikmete kandidaatide esitamine akadeemia üldkogule, eritoimkondade valimine, juhtnõuete andmine nende tegevuseks ja oma kodukorra koostamine.
- § 28. Osakonnakogu valib oma liikmete hulgast esimehe, selle asetäitja ja sekretäri kaheks aastaks.
- § 29. Osakonnakogu koosolekud kutsuvad kokku ja juhatab esimees, tema äraolekul tema asetäitja. Koosolek on otsusevõimne, kui koos on vähemalt pool tegevliikmetest. Küsimuste otsustamine toimub lihthäälteenamusega, peale akadeemia liikmete kandidaatide esitamise üldkoosolekule, milleks nõuetav 2/3 häälteenamust (§ 16).

Eesti Teaduste Akadeemia juhatus.

- § 30. Eesti Teaduste Akadeemia täidesantvaks organiks on viieliikmeline juhatus, mis koosneb üldkoosoleku poolt valitud presidendist, tema abist ja peasekretärist, ning mõlemate osakondade esimeestest.
- § 31. Üldkoosolek valib juhatuse liikmed kaheks aastaks, peale peasekretäri, keda valitakse viieks aastaks. President kuulub Riigivanema kinnitamisele.
- § 32. Juhatus ülesandeks on viia täide üldkoosoleku otsuseid, kooskõlastada osakondade tegevust, koostada tegevuse kavu, aruandeid ja eelarvaid, üldse juhtida Eesti Teaduste Akadeemia tegevust.

- § 33. Juhatus koosolekuid juhatab president, tema äraolekul tema abi. Juhatus koosolek on otsusevõimne, kui vähemalt koos on kolm liiget, nende hulgas president, või tema abi.
- § 34. Eesti Teaduste Akadeemia president on Eesti Teaduste Akadeemia seaduslik esindaja asjaajamisel kohtutes ja ametasutustes ning võib asjatundjaid edasi volitada, valvab akadeemia tegevuse seaduslikkuse ja varanduse alal- ja korrasoleku järgi. Temal on õigus olla kirjavahetuses sise- ja välismaa ameti ja teaduslike asutustega Eesti Teaduste Akadeemia nimel. Presidendil on õigus nõuda teateid ja seletusi akadeemia liikmetelt.
- § 35. Eesti Teaduste Akadeemia peasekretär on juhatuse ja üldkoosolekute alaline referent. Tema koostab tegevuskavu, oelnõusid, aruandeid ja eelarveid ning on otseseks ülemuseks Eesti Teaduste Akadeemia ametnikkudole ja teenijaile.

6. Peatükk.

Lõpp eeskirjad.

- § 36. Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumine, eriti selle esimese koosseisu valimine toimub Vabariigi Valitsuse poolt antavate määruste alusel.
- § 37. Käesolev seadus hakkab maksma avaldamisega. Sellest ajast kaotab maksvuse Asutava Kogu poolt 27.V 1920 a. vastuvõetud Eesti Teaduste Asutuse seadlus (RT 87/88 - 1920 a.).

SELETUSKIRI.

1. Peilmärkused.

Paljud kultuurrahvad on arendanud oma teadusi, kirjandust ja kunsti kindla keskkoha kaasabil, kus vastavad eriteadlased arutavad, aetud armastusest asja enese vastu, inimese vaimutegevuse edasiviimise ja soodustuse küsimusi, eriti aga kaaluvad kavakindlalt oma rahva vaimu- ja loodusvarade uurimiste probleemistikku. Nii on võrsunud teaduste, kirjanduse ja kunstide keskasutised, üldiselt akadeemiate nime all, üle kogu maailma ja kogu inimsoo ajaloo kestel (v. märksõna "Academies" Enc. Brit. 1). Sellest vajadusest oli teadlik ka Eesti Asutav Kogu, kes ühel ajal Tartu Ülikooli ellukutsumisega arutas ka Eesti Teaduste Akadeemia küsimust, otsustades seda jaatavalt Eesti Teaduste Asutuse seaduse vastuvõtmisega (RT 87/88 - 1920).

Nagu Asutavas Kogus asjaarutamisel aimati, osutus Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumine tol ajal veel varajaseks, kuna lähendada oli esijoonel kõrgema hariduse korraldamise küsimus, mis tarvilikuks oeltingimuseks akadeemia tegevusele. Tartu Ülikooli tegevuse arenemisega aga selgus uusi ülesandeid, mis tavalisest ei ole pandud ülikoolidele. Eriti tuli see ilmsiks tihema kontakti loomisel välismaadega Ülikooli Nõukogu hoolet ellukutsutud Eesti Rahvusliku Vaimse Koostöötamise Komisjonis, kus korduvalt ilmsiks tuli võimatus luua vajast sidet välismaadega vastava teaduste keskasutise puudumise tõttu Eestis. Väljudes puht tegelikest vajadustest, on mainitud ERVKK korduvalt (1929, 1931) kaalunud pöördumist Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poole Eesti Teaduste Asutuse seaduse elluviimise pärast, kuna algatus selle seaduse teostamisel oli pandud ministeeriumi peale.

Asja uuesti kaalumisel aga selgus, et 1920 a. seadus on mitmeti vananenud ja vajab põhjalikumat ümbertöötamist. Tulles uuesti teaduste keskkondise loomise vajaduse küsimuse juurde, otsustas ERVKK selles mõttes töötada Eesti Teaduste Asutuse ^{seaduse} ümber, vastavalt meie aja sisulistele ja vormilistele nõuetele. Säärase arutamise viili on esitatav seaduse eelnõu.

2. Vajadus ja võimalikkus.

A. Juba Eesti Teaduste Asutuse seaduse vastuvõtmisel küsiti, kas selle Asutuse ellukutsumine ei ole vaid ülcarune toredus ülikooli kõrval. Tõesti on senini ilma Teadusliku Asutuseta läbi saadud ja sellepärast on vajane kõige pealt selgitada, kas on jõudnud aeg, kus tema elluviimine a) on saanud käskivalt vajaseks ja b) osutub väärikalt võimalikuks. Pikem kaalutus näitab, et vastus mõlemale küsimusele on jaatav.

Teaduste käsitamise arenemine Eestis on lõpetamas oma esimest spontaanset ajajärku ja nõuab kindlat plaanitavat keskust. Kui iseseisvuse algul seati üles tähtsa kultuurpoliitilise sihina Eesti ülikooli loomine, siis oli iseenesest juba suur ülesanne. Selle ülesande peale on kulunud kuni viimaste aastateni kõik vastavad jõud.

Nüüd on aga ülikooli loomisel lõpujärku jõutud, on ülejõutud esialgselt suurest teadlaste puudusest ja väljakujundatud teadusliku järelkasvu teed ning abinõud.

Ühtlasi on ka selgunud, et Eestit puudutavaid uurimisülesandeid on väga palju, üksikuid aladel palju rohkem, kui seda suudavad teostada vastava ala üksikud ülikooli õppejõud oma jooksva õppetöö kõrval.

Teatud rida uurimisülesandeid on sellised, et nad tähtsad on mitte ükski teadlaste tööülesandena vaid nende käsilevõtmine ning hoogne edasiviimine on rahvus-riiklikult vajalik. Nii ootab senni järke Eesti rahvaluule monumentaalne publikatsioon, täielik Eesti keele atlas, süvendatud etnograafilised uurimised, eriti Setumaal ja Eesti saartel, õigusliste tavade kogumine, agrarreformi tulemuste uurimine, Eesti maalinnade kaevamistöed, Eesti vegetatsiooni kaardi koostamine, Eesti tervismudade tekke ja leviku üksikasjalik uurimine,

üksikasjalik Eesti ala geoloogiline uurimine nii jääaegsete (kui ka paealuspõhja) suhtes, üksikasjalik Eesti mullastiku kaart.

Kõik need ülesanded, milliseid nii humanitaar- kui loodusteaduste alalt on nimetatud ainult suuremaid ja üksikuid, nõuavad rohket tööjõudu ja ainelisi vahendeid, kui neid on käsutada asjaomastel ülikooli asutistel, olugi et need ülikooli asutised osaliselt tegelevadki nende küsimustega ja mõndagi tulemust saavutavad.

Teiseks, teadusliku uurimise keskasutise loomist nõuab rahvusvaheline olukord, sest tänini puudub keskkohat läbikäimiseks välismaa teadusliste keskasutistega, mis pärast näiteks Vabariigi Valitsusel tuleb esineda sarnase asetäitjana, nagu Rahvusvahelises Teadusliste Unioonide Nõukogus (Conseil International des Unions Scientifiques), mille allüksusteks osutuvad mitmesugused rahvusvahelised ühingud ehk unioonid nagu rahvusvaheline Keemia, Astronoomia, Raadio, Geodeesia, Geofüüsika j.t. unioonid. Loodusteaduste seisukehast on tähtis, et selles koostöös leiaks selgitamist n o m e n k l a t u u r i küsimused, standart v ö r d l u s a i n e t e valik, millel sageli suur rahvamajanduslik tähendus, nagu meie põlevkivi saaduste turustamisel j.m. Edasi võiks mainida leiutiste kaitses ja muid küsimusi, mille autoriteetseks lahendamiseks meil puudub keskus. Ülemal esitatuga on juba teatava määrani iseloomustatud senise ülikooli ja uue teadusliku keskasutise vahet. Lisaks olgu osutatud sellele, et ülikooli ülesanded on kahesugused: ühest küljest teaduslik uurimistöö ja teisest küljest õppetöö - noorte inimeste tutvustamine, sissejuhatamine teadusilma ainete ja meetodite valda. Väga sagedasti on see viimane külg õppejõule koormav, tema teadusliku töö edu takistav, eriti suure üliõpilaste arvu juures. Teaduslik keskasutus saaks omalt poolt mõjuvalt kaasa aidata neile ülikooli õppejõududele, kes vajavad oma teadusliku töö kiiremaks edasiviimiseks ajutist vabastust ametist, uurimisreiside ettevõtmist või koostööd teiste teadlastega.

Pole ju kahtlust, et ülikooli ja Teaduste Akadeemia meie oludes jäävad tihedasse ühendusse, nii oma isikliku koosseisu poolest, sest on arvata, et Akadeemia liikmeteks valitakse mõndagi ülikooli õppejõudude hulgast, kui ka tegelikult tõest, sest et vaevalt oleks mõeldav meil Akadeemia oma laboratoriumite, kabinettide, instituutide või isegi raamatukogu ellukutsumine rööbiti ülikooli asutistele, kuna vastavad ülikooli asutised peaks nii palju kui seda lubab ülikooli ülesanded olema kättesaadavad ja tarvitatavad uurimistöis ka naile Akadeemia liikmetele, kes ei kuulu ülikooli õppejõudude hulka, sest Teaduste Akadeemia kaudu saaks rakendada korraldatud teaduslikule uurimis- ja koordineerimise tööle ka neid õpetlasi, kes töötavad väljaspool ülikooli kas eraõpetlasena või mitmesugustes seltsides.

Mainitud sisemiste ja rahvusvaheliste ülesannete täitmiseks ongi mõeldavat viisi vajane Eesti Teaduste Akadeemia ellukutsumine.

B. Mitte vähem tähtis pole ka küsimus, kas Teaduste Akadeemia ellukutsumine on meil juba nüüd võimalik nii isikliku koosseisu kui ka varaliste vahendite poolest. Mis puutub esimesse küsimusse, siis tuleb küll, kahjuks, tunnustada, et meil, ka ülikooli õppejõudude hulgas on vähe õpetlasi maailmakuulsate teadlaste nimel, kuigi mõni neist on üldiselt väga tuntud ja hinnatud oma saavutiste ja võimete poolest. Siiski ei kõnele see iseenesest Teaduste Akadeemia võimatuses, sest sarnased maailmakuulsused on üldse haruldused ka suurte rahvaste juures, meie õpetlaskond on aga veel noor, kuid arenemisvõimeline, olles isegi parimates eluaastates, õpetlaste töökuse seisukohast vaadeldes. Üldiselt ei moodusta ka akadeemiaid enesest vaid geeniuside koondisi, vaid tõsiste õpetlaste töö- ja korraldusorganisatsioonid. Viimase mõõdupuuga vaadeldes Akadeemia isikliku koosseisu võimaluse küsimust, peame sellele vastama kindlalt jaatavalt, ja väärrikaid õpetlasi, "kes elukalt ja tunnustusväärsete tulemustega tegutsenud teaduse alal", - leidub meil kahtlemata akadeemia liikmetena küllaldaselt arvul nii hästi ülikoolis kui ka väljaspool, kuna mõned meie õpetlaste hulgast on juba välismaade akadeemiate liikmeteks. Peab lootma, et ülikooli nõukogu osutub küllalt võimeliseks akadeemia esialgselt 20 liikme valimiseks, andes uuele asutusele koosseisu, mis tema le kindlustab tunnustust nii meie maal kui ka teiste maade akadeemiate peres.

Mis puutub Teaduste Akadeemia edaspidise tegevuse edukusse, siis mängib siin suurt osa ka aineiline külg ja akadeemia käsutada olla võivate summade ulatus. Siin juures tuleb tähendada, et teatud summad on absoluutselt vajased, ja kui uuel teaduslikul keskkohal

neid käsutada ei oleks, jääks tema kahtlemata samuti surnult sündinuks, nagu seda on tänini jäänud Eesti Teaduste Asutus. Sarnaste minimaalsete summade hulka kuuluvad need, mis vajased alalise sekretäri ja kantselei isiklise ja materjaalse koosseisu ülespidamiseks, kui ka mõningad toetus- või tasusummad akadeemia liigetele nende eriliste tööde eest või puhul. Viimased ei peaks olema kindla palga näol, küll aga on mõeldavad tasud istungitest ja eriuurimustest osavõtmisest. Mõeldava eelarve näitena on eraldi juure lisatud kaks varianti akadeemia esialgseks aasta eelarveks.

Kuna meie oludes, vähemalt esialgu, ei ole loota sarnase summa kokkusaamist vabatahtlikul teel, oleks küll vajane, et akadeemia oleks kindlustatud riigi eelarve kaudu.

Vähema näiteks toodud summaga ei saa akadeemia palju ära teha oma süstemaatilises uurimis- ja koordineerimistöös, kuid oma minimaalseid ülesandeid peaks ta suutma sellega täita rahuldavalt. Suuremate uurimuste ja publikatsioonide jaoks peab akadeemia harkima summe juba täiendavalt, olgu pöördudes Vabariigi Valitsuse, Kultuurkapitali, seltskonna, või üksikute asutiste ja kirjastajate poole, ning kahtlemata võib loota, et selles suunas tõsise tarviduse korral akadeemia vajadused ei jää katmata.

C. Asudes küsimusele, kas luua Eesti Teaduste Akadeemiat eraseltsingu näol, nagu Soomes, või erilise asutisena riigi valitsuse korraldusel, näib viimane olevat meie oludes otstarbekohasem, kuna nii hästi asutuse iseloom kui ka vajaliste summade hankimise mõttes on vaja moodustada meil teaduslik keskus. Vanimate, sajaaasta vanuste, ja rahvusvaheliselt juba tuntud teadusliikude seltside, nagu Loodusuurijate Selts Tartu Ülikooli juures ja Opetatud Eesti Selts, ümberkorraldamise teel, nagu see teostunud Lätis, kus eralaadiseks Teaduste Akadeemiaks on ümbermuudetud endine Riia Läti seltsi Teaduste Komisjon. Kuid sellel teel oleks ees mõõdapäraseimatud organisatsioonilised raskused ja see ei annaks uuele teaduste keskkoordisele ka erilisi soodustusi vast peale selle, et meie Teaduste Akadeemia oleks võinud oma ajalugu lugeda pikemaks sajandi võrra, mis kaalutlusol aga oleks vaevalt põhipanev tähtsus.

Kõige selgepärast tuleb arvata, et õige tee on ettenäidanud juba meie Asutav Kogu, kus Eesti Teaduste Akadeemia küsimus päevakorrale võeti, mille järelduseks osutus 1920 a. seadus Eesti Teaduste Asutuse kohta. Nüüd oleks vaid vaja olla yria seda kavatsust mõningate muudatustega vastavas seaduses, mis osutuvad vajaseks muutunud olude sunnil.

3. M u u d a t u s e d.

Esmalt tekib küsimus, kas ei tuleks võtta teaduste asutuse nimeks Teaduste Akadeemia. Vastus sellele peaks olema jaatav, sest uus nimi määraks juba ette asutuse ilme rahvusvahelises läbikäimises. Ei ole põhjust arvata, et akadeemia nimetus iseenesest juba võiks tekitada muljet liiga suurte pretensioonide ülesseadmise mõttes uue teaduse keskkoordise poolt, nagu seda võiks arvata kui meie silmas peaksime vaid vene ja saksa teaduse akadeemiaid. Mujal maail ei ole aga akadeemial sellist aupaistet ja frantsusmaal näiteks Prantsuse Instituut ehk asutus, koosneb tervelt kuuest akadeemiast. Itaalias on isegi n.n. kuninglikke akadeemiaid mitmes provintsi linnas, näiteks Reale accademia di scienze lettere e d'arti in Padova.

Põhjalikult on muudetud 1920 a. seaduses ettenähtud liikmete koosseis, ja nimelt ses mõttes, et liikmeteks on vaid füüsilised isikud, kuna kontakti juriidiliste isikutega peab asutus looma ise oma tegevuses. Kerraliste liikmete arv on piiratud 40-ga, kuid ka see arv ei pruugi olla täis. Mis puutub kirjavahetajaisse ja auliikmetesse, siis peaks olema võimalus valida neid nii sise- kui ka välismaalaste hulgast, ja mitte ainult teadete eest Eesti teaduse ees.

Esimose koosseisu valimine tuleks jätta ülikooli nõukogule, kui meie autoriteetsemale teadlaste kogule, kus juures valitud võiksid saada nii hästi ülikooli õppejõud, kui ka teadlased väljaspool ülikooli.

Sealjuures tuleks kas Nõukogul enesel tegutseda akadeemia põhikirja määrisi juhtnõbriks võttes, mis pärast kandidaate ei tuleks ülesseada üldkoosolekul, vaid nende esitamine võrdses arvus võiks sündida humanitaar ja matemaatika-loedusteaduste fakulteedide esindajate kogude poolt, kahe kolmandiku häälteenamusega, kes tegutsevad vastavalt Akadeemia osakondade koosolekutele. Viimastel koosolekutel tuleks kandidaadid ülesseada kirjalikult vajaste põhjendustega, tarbekorral konsulteerides asjatundjaid väljaspool nõukogu koosseisu. On ka mõeldav, et kandidaate, vastavate asjatundjate arvamist ärakuulates, seab üles Eesti Rahvuslik Vaimse Koostöötamise Komisjon, kes ise on Ülikooli Nõukogu poolt valitud teatud korraldamise ülesandeks.

Korralduste liikmete valimiste protseduur tuleks määrata kindlamaks Soome teaduste akadeemia põhikirja § 8 määruste kohaselt. Osakondade arv tuleks fikseerida kahe peale, nagu see tavaline välismaade teaduste akadeemias.

Juhatuses, mis vähendatud, tuleks eriti väljatõsta peasekretäri amet, kes peab olema teaduste asutiste kestvaks administraatoriks. Tuleb arvata, et tema ülesanded vastavad ülikooli professori omale teadusliku tähtsuse poolest, mis pärast sekretär peaks olema kindlapalgaline tasuga, mis võrdub professori tasule.

Eesti Teaduste Akadeemia aastase kulude oelarve.

	I variant	II variant.
1. Peasekretäri palk.....	3600.-	3600.-
2. Kantsleli abijõud.....	1200.-	1200.-
3. Kantsleli kulud.....	600.-	600.-
4. Korter, küte, valgustus.....	600.-	-
5. Honoraare.....	3000.-	3000.-
5 a. Välisstipendiumi (40 töökuud ä Kr.500.-, s.o.5-8 stipendiumi ä 5-8 kuud).....	-	20.000.-
5 b. Kodumaa stipendiumid.....	-	5.000.-
6. Trükikulud.....	1000.-	7.000.-
7. Raamatukogu.....	-	3.500.-
8. Uurimuste premeerimine.....	-	3.000.-
9. Mitmesugused kulud (ühenduses asu- tamisega)	-	3.000.-
Kokku	Kr. 10.000.-	Kr. 49.900.-

43

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA

TARTU, 19.....

Wabariigi Presidendi dekreediga loodiEesti
 Teaduste Akadeemia. Dekreediga *13. apr. 1938* määrati esimesteks
 liikmeteks Humanitaar sektsioonis ja loodusteaduste
 sektsioonis Akadeemia kõrgemaks arvus on 20 liiget.
 Esimeseks Akadeemia presidendiks järgmiseks 5 aastaks nimetati.....
 Sektsioonide juhatajateks on walitud ja hijem kinnitatud
 Abipresidendiks on walitud ja kinnitatud.....
 Akadeemia sisemine korraldus ja ülesanded ilmnewad ligilisatu
 põhikirjast.

Akadeemia kawatseb esialgu publitseerida kaks wäljaannete sarja.
 Akadeemia on praegu weel küll loomisestaadiumis, kuid on juba
 asunud ka oma ülesannete täitmisele.